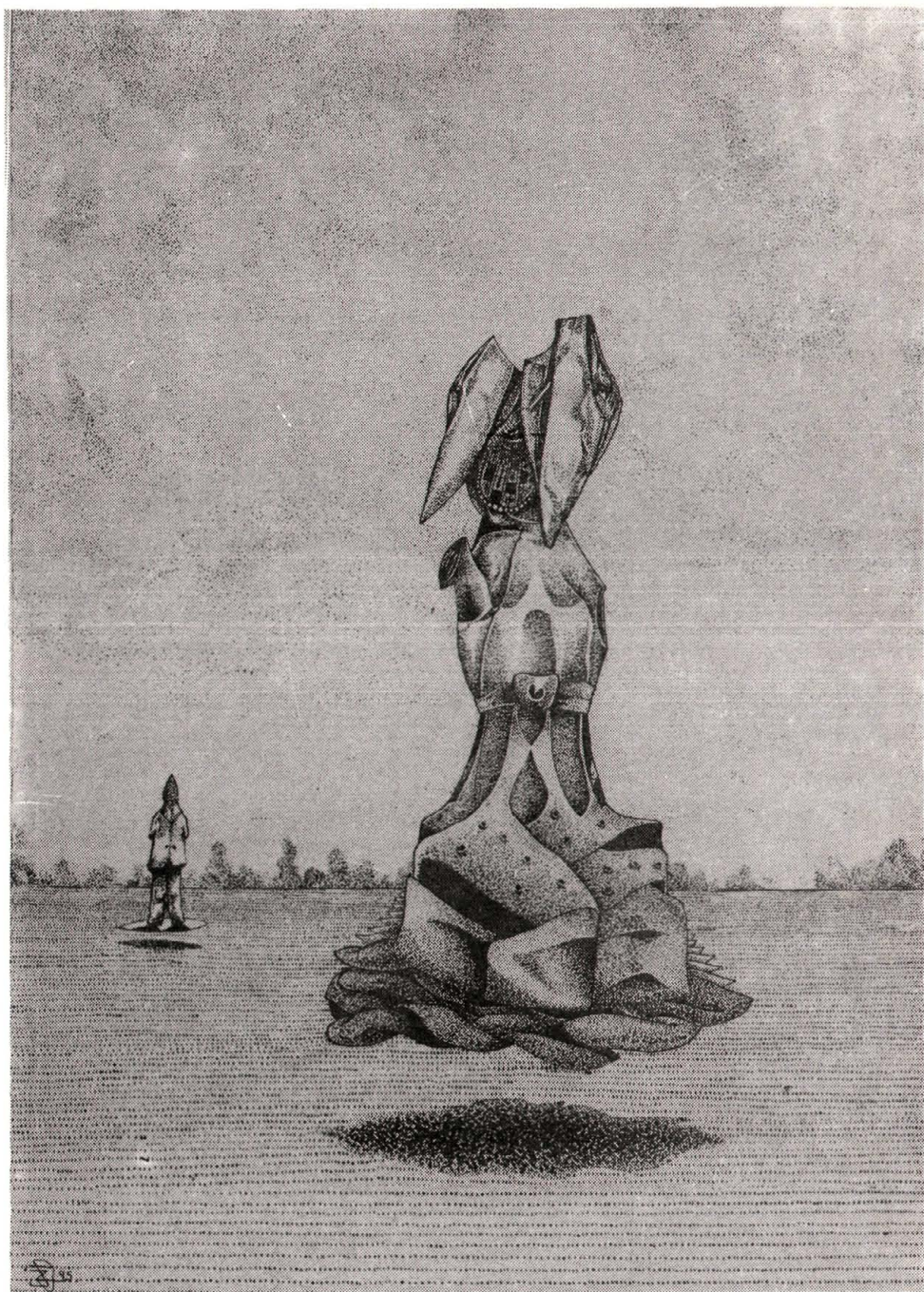

könyv
könyvtár
könyvtáros

1996
június

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

1996. június

Tartalom

Könyvtárpolitika

Hazai összefogás, európai együttműködés	3
Rónai Iván: Köszöntő	3
Nagy László: Milyen stációkat kell bejárnia... ..	5
Mader Béla: Helyi és regionális könyvtári rendszerek... ..	11
Bobokné dr. Belányi Beáta: Változás-stabilitás... ..	18
Fogarassy Miklós: Észrevételek... ..	22

*

Fókuszban a könyvtár – pályázati felhívás	25
---	----

*

Ambrus Zoltán: A változás, a stabilitás, a túlélés dilemmái	34
Az Országos Könyvtárügyi Tanács ügyrendje	38
Az Országos Könyvtárügyi Tanács tagjai	40

Műhelykérdések

Neményi László: Mi lesz veled, közkönyvtár?	41
--	----

Fórum

Egy komoly(talan)nak látszó tűnődés	48
Balogh Mihály: Visszatekintés egy boldog emlékezetű pályázatra	49
A Könyvtári és Informatikai Kamara hírei	53
Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz	55

Lapunk e számában Pál Mária festő rajzai (borító II., 9., 12., 15., 17., 19., 23. és 35. oldalak), valamint Számel János grafikus tusrajzai (43., 46., 52. old. és borító III.) szerepelnek.

From the contents

Hungarian alliance, European cooperation. Conference in Nyíregyháza, on May 2–4, 1966. The papers of *Iván Rónai*, *László Nagy*, *Béla Mader*, *Zoltán Ambrus*, *Beáta Bobok Belányi* and *Miklós Fogarassy* (3–34); *László Neményi*: What will be the fate of public libraries? (41).

Cikkeink szerzői

Ambrus Zoltán, a Békéscsabai Megyei Könyvtár igazgatója; *Balogh Mihály*, a kunszentmiklósi Baksay Sándor Gimnázium könyvtárostánára; *Bobokné Belányi Beáta*, az ELTE könyvtártanszék oktatója; *Fogarassy Miklós*, az OSZK KMK főmunkatársa; *Mader Béla*, a JATE Központi Könyvtárának főigazgatója; *Nagy László*, a Nyíregyházi Megyei és Városi Könyvtár igazgatója; *Neményi László*, a Székesfehérvári Városi Könyvtár igazgatója

Szerkesztőbizottság:

Domsa Károlyné elnök

Csaba Gabriella, Maurer Péter, Poprády Géza, Tóthné Környei Márta

Szerkeszti:

Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: 1054 Bp., Hold u. 6. – Telefon: 153-3763

Közszerkesztő: a Könyvtári és Informatikai Kamara, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Művelődési és Községi Minisztérium, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár

Felölös kiadó: **Poprády Géza**, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

Készült az OSZK Nyomdaüzemében

Felölös vezető: **Burány Tamás**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív. Munkaszám: 96.160

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Nemzeti Kulturális Alaptól

Terjeszti az Országos Széchényi Könyvtár

Elölösítési díj 1 évre 2400 forint. Egy szám ára 200 forint

HU-ISSN 1216-6804

Hazai összefogás, európai együttműködés

A fenti címmel rendezett a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Elnöksége, Társadalomtudományi Szekciója, a Közkönyvtári Egylet, az MKE Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területi Szervezete, a „Nyíregyháza Szakirodalmi Ellátásáért” Alapítvány és a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár – a millemcentenáriumi rendezvények és a Móricz Zsigmond Könyvtár új épülete átadásának 20. évfordulója alkalmából – országos könyvtárszakmai konferenciát.

Meg kell mindjárt előljáróban jegyeznünk, hogy a konferencia – ezt érezték a jelenlévők mindahányan, láthatják a konferencia anyagát e lapszámunkban olvasók – a nagy, az igazi, a később számtalanszor emlegetendő konferenciák közé tartozott. Nemcsak a nagy emberek, szakmánk legokosabbjainak látványos és szédítő felvonulása volt, nemcsak arról tett tanúságot, hogy milyen – igazán európai – szinten képes ez a szakma megfogalmazni azt, amit csak ő foglalhat szavakba, hanem elsősorban arról, hogy ez a szakma felnőtt a feladataihoz, lát mindent, amit látnia kell (és lehet), egységes is, ám korántsem homogén, gazdagon tagolt is, ám éppen nem antagonisztikus szerkezetű, ötletekben nílusi áradású, ám matter of fact is szinte már a kicsinyességig. Sajnos lapunk csak a nagy előadások legnagyobbjait sorjáztathatja (egyet, dr. Kokas Károlyét, így is csak a Könyvtári Figyelőben olvashatják majd az érdeklődők), a korreferátumok és hozzászólások garmadáját el kellett hagynia. (Szerencsére remény van rá, hogy könyvformában megjelenik majd az egész konferencia anyaga.) A közölt előadásokból is világosan felmérhető azonban, miről és hogyan esett szó Nyíregyházán. Bizonyos, hogy sokáig, igen sokáig hivatkozott írások lesznek ezek, de egyúttal nyitva is hagynak egy csomó kérdést: nemcsak ízlésbelieket, azt, hogy valakinek a legszakmaibb szakmai megközelítések tetszenek-e, avagy az olyan filozófiai traktátusok, mint Bobok Beáé, de azt is, hogy mi lesz e tengersok tudásból, ismeretből, zsenialitásból: beépül, beépülhet-e a szakma mindennapjaiba, vagy ragyogó álom marad, a szellem tündérjátéka a gyarló valóság fölött.

Köszöntő

Kedves kollégák, hölgyeim és uraim!

Nagy megtiszteltetés számomra, hogy megnyithatom ezt az országos könyvtárszakmai konferenciát.

Fontos téma ami az elkövetkező napokban terítékre kerül, mivel nehéz idők járnak a gazdaságra, és ez nagymértékben kihat a kultúrára és a könyvtári szakmára is. Egy 1996. márciusi elemzés szerint:

„A kultúra támogatásának reálértéke a *felére* csökkent. Ezt némileg ellensúlyozza az, hogy itt növekvő arányban vett át korábban állami feladatokat a vállalkozói szféra, de az esetek nagy részében itt is felmerül a támogatás igénye.

Az államháztartás vázolt mérvű kivonulása a kultúrából felmérhetetlen társadalmi kárt okozhat.”

A könyvtárakban dolgozók mindannyian számtalan példát hozhatnának fel az intézményeik elszegényedésére, már-már ellehetetlenülésére, a könyvtári feladatok törvényekben, rendeletekben szabályozott módon való teljesíthetlenségére.

Sajnos, az elkövetkező három évben sem számíthatunk arra, hogy megnyugtatóan rendeződnek finanszírozási problémáink.

Az államháztartási reform kapcsán célként fogalmazódott meg a közvetlen állami tehervállalás csökkentése, külső (nem költségvetési) források fokozott bevonása. Ugyanakkor – talán némi reményt jelenthet a könyvtárügy számára – hogy egyes stratégiailag fontos kulturális területek nagyobb fejlesztési támogatásban részesülhetnek.

Az említett tanulmány a kulturális kiadások arányának megőrzését (az államháztartáson belüli részarány 1,1%) prognosztizálja, ami nominálértékben 12% növekedést jelent. Mivel ez elmarad a várható infláció növekedési mértékétől, újabb reálérték-vesztés következik be.

Ezért valószínű, hogy a költségvetési körből ki kell emelni egyes intézményeket, illetve azok egyes részeit és vállalkozássá, vagy egyéb profit-orientált, vagy non-profit módon működő szervezetté kell *átalakítani*. Ezek állami támogatását pedig *pályázati alapon* lehet megoldani.

Meg kell vizsgálni, hogy mely területeken lehet az eddigi ingyenes szolgáltatást *térítésessé* alakítani, a díjakat a ráfordításokhoz közelíteni.

Az elmondottaknak a könyvtárügyre vonatkozó implikációi az alábbiak:

Várhatóan a nemzeti kulturális intézmények – adott esetben a *nemzeti könyvtár* működési kiadásainak *reálérték-megőrzése* biztosítható központi állami forrásokból. Ugyanakkor ezeknél az intézményeknél meg kell vizsgálni az állami támogatás költséghatékony felhasználását, meg kell határozni a feladatköröket és az ezekhez szükséges létszámot stb.

Az *önkormányzati könyvtárak* esetén a támogatások átlagos mértékű (12%) növekedése feltételezhető, amit csak úgy lehet elérni, ha sikerül az ehhez szükséges normatív állami támogatás jelenlegi arányát biztosítani. Az állománybeszerzés segítségére szeretnénk bevezetni a *matching fund* módszert.

A *felsőoktatási könyvtárak* sorsa jelenleg az egyetemi autonómia kontextusában vetődik fel, és fel kell hívnunk a gazdasági, politikai döntéshozók figyelmét arra, hogy ezen könyvtárak ügye szorosan kapcsolódik az egész magyar könyvtári rendszerhez, hasonlóan az egyéb fenntartók által működtetett szakkönyvtárakhoz.

És ezzel el is érkeztünk a konferencia témájához: a hazai összefogáshoz. A jól működő könyvtári rendszerhez törvényi keretek is kellenek, de leginkább rendszer kell, amely az összefogáson, együttműködésen alapul. És az összefogás, együttműködés *nem csak a könyvtárak között* értendő.

Együttműködés kell a kiadókkal pl. a *kötelezpéldány* szolgáltatása ügyében. Ugyancsak szükség van az együttműködésre a magyar könyvtárak *címleírásainak* biztosítására a könyvtárak számára. CIP-ként a könyvbe nyomtatva, vagy elektronikus hozzáférést biztosítva egy központi számítógépen.

Összefogásra van szükség az egész társadalommal, hogy megértessük a döntéshozókkal, a könyvtárakra szükség van, és a jövő információs társadalmában – ugyan más tevékenységekkel kiegészülve, de ugyancsak meghatározó jelentőségű lesz a könyvtár.

Az április elején meghirdetett pályázat a könyvtári rendszer stratégiájának kidolgozására részben ezt a célt is szolgálja: ráirányítani a figyelmet a könyvtárakra és ráébreszteni a döntéshozókat, hogy a könyvtárügy stratégiaiilag fontos kulturális terület, ami nagyobb fejlesztési támogatásban részesülhet.

Ma és holnap bizonyára érdekes és hasznos vitákban vehetünk részt. Ezért köszönetemet fejezem ki a szervezőknek és támogatóknak, és sok sikert kívánok a konferenciához.

Rónai Iván

Milyen stációkat kell bejárnia egy könyvtárnak, hogy képessé váljon a hazai és nemzetközi kooperációra?

Tisztelt Konferencia! Kedves Kolléganők, Kollégák!

Engedjék meg, hogy mondandómat, mint az egyik rendező szerv képviselője kezdjem. Megtisztelő, hogy itt, Nyíregyházán rendezhetjük meg ezt a szakmai tanácskozást.

Kedves Kollégák!

Gondolataimat, átélt tapasztalataim alapján, mintegy vitára inspiráló esettanulmányként szeretném megosztani Önökkel. Az utóbbi hat évben három különböző könyvtárban dolgoztam. Ezekben a könyvtárakban nagymértékben eltérő könyvtári tradíciókat, könyvtárosi presztízseket, szokásrendet tapasztaltam. Eltérő az állományszerkezet, eltérőek a feldolgozási, könyvtárkezelési és -technológiai eljárások és gyakorlatok. Három különböző fenntartó, erősen eltérő feladatrendszer. Nem utolsósorban eltérő olvasói, könyvtárhasználói közeg, használói és szolgáltatási gyakorlat.

Gondolom, sok más tapasztalással együtt – többek között a folyamatos oktatói tevékenység, a külföldi tapasztalatok – de főként az előbb említett sokszínű mindennapi közvetlen végrehajtói és/vagy vezetői munka alapján könyvtárképem folyamatosan változott.

Szemléletünk az utóbbi években úgy alakult, hogy hajlamosak vagyunk a könyvtár tárgyasult dologi oldalát előtérbe helyezni, nevezetesen:

- a könyveket, pontosabban a sokszínű információhordozó-közeget,
- a katalógusokat és az egyéb tájékoztatási eszközök sokaságát,
- no és a technikai berendezéseket.

Így központi mozzanatnak tekintjük

- a dokumentumállományt,
- jobb esetben az abból kinyerhető információkat,
- és nem utolsó sorban a korszerű informatikai eszközöket, főként a számítógépet.

Ha a könyvtár feladatrendszerét nézzük, a fenntartót és az olvasót, és természetesen a könyvtárost is feltétlenül a könyvtár funkcionális részének kell tekintenünk, pontosabban amire napjainkban jobban oda kell figyelnünk, az a

- fenntartói szándék,
- az olvasót a könyvtárba vezérlő célja,
- és a könyvtáros megújulási készsége.

A tárgyiasult dologi összetevőkön túl ezek alkotják napjainkban a könyvtár funkcionális rendszerét.

Az előbbiekből kitűnik, hogy a könyvtárosnak az olvasóval és a fenntartóval való kapcsolatát nem együttműködési, inkább működési problémának tekintem.

Együttműködés az adott könyvtár környezetében/vel lehetséges.

A könyvtár környezetének tekintem azokat az intézményeket, így más könyvtárakat, melyekhez fűződő kapcsolata az adott könyvtárnak fontos, és a kapcsolat(ok)nak a megváltozását a könyvtár önmaga nem, csak a másik intézménnyel vagy intézményekkel közösen, azokkal együttműködve tudja befolyásolni.

A magyar nyelv nagyon színes és választékos. Az együttműködés és összefogás választékosabb szinonimájaként is használható, összefogásnak mondjuk az önkéntes szövetkezést is. A kooperációt inkább közgazdasági értelemben használjuk, lényege összehangolt tevékenység, tartós termelési kapcsolat bizonyos termékek előállítására.

Van-e a könyvtárban olyan termék, amelynek előállítására, feldolgozására, felhasználására szövetkezhetnek a hazai könyvtárak és együttműködhetnek külföldi könyvtárakkal?

Mindannyian tudjuk, van – az információ.

A könyvtár érdekes „információs mikrokozmosz”, mivel rendszerszerűen része a könyvtárnak az információ mindhárom mozgásminősége. A könyvtárban az információ jelen van az információs tevékenységek termékeként, eszközöként és tárgyaként egyaránt, mégpedig

- az információ termelés-feldolgozás folyamatában termékként,
- az információfelhasználás folyamatában eszközként,
- az információszerzés-kezelés folyamatában tárgyként jelenik meg.

Véleményem szerint a könyvtárak érdemben együttműködhetnek mindezen a tevékenységi területeken, nevezetesen az

- információtermelés, információrögzítés, információfeldolgozás,
- információsokszorosítás, információtovábbítás, információellenőrzés,
- információtárolás, információfelhasználás, információfogyasztás és információmegszüntetés területén.

Mikor lehet e területeken kooperálni – közgazdasági értelemben?

Ha közel azonosan korszerű technológiával, közel azonosan korszerű eszközökkel és munkakultúrával dolgozunk, és lehetőség szerint csereszabatos termékeket állítunk elő. Ennek feltételrendszerét napjainkban az informatika alkalmazásával teremthetjük meg.

Véleményem szerint az informatika könyvtári alkalmazása elengedhetetlenül szükséges feltétele a hazai és nemzetközi kooperációnak.

Így szerintem napjainkban első stáció: **technológiaváltás a könyvtárakban**, ami már önmagában is összefogást, együttműködést igényel és számos további keresztutat jelent.

Az informatika könyvtári bevezetését sokféleképpen kezdhethjük: az egyes munkafolyamatok gépi támogatásával, távadatátvitellel, egy-egy könyvtári feladat komplex automatizálásával, integrált rendszer bevezetésével, vagy mindezt vegyítve. A hogyanra sokféle recept, automatizálási ábécé létezik, mindenki ízlése szerint fűszerezgeti, attól függően, hogy milyen eszközök állnak rendelkezésünkre – értem ez alatt az erőforrásokat, de az eljárásokat, normatívákat is, melyek segítségével feladatainkat és céljainkat konkretizáljuk. Tapasztalatom az, hogy a fejlesztésre felhasználható forrásokból sohasem lesz annyi, amennyi az elképzeléseink kivitelezéséhez elégséges. A könyvtár informatizálását (véleményem szerint) csak elkezdni lehet, befejezni sohasem, mert mindig rájövünk valami jobb megoldásra, mindig finomabban működő keresőrendszert szeretnénk, mindig gyorsabban működő algoritmusokat, és így tovább...

Az együttműködés már a fejlesztéshez szükséges források biztosításával elképzelhető, és folytatható a megfelelő eszközpark és a programrendszerek kiválasztásában.

Hadd említsem itt a debreceni, a szegedi, a veszprémi és nyíregyházi példákat, amikről hallani fogunk, vagy a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és a megyei könyvtárak együttműködését egy programrendszer kifejlesztésére. Az eszközök kapcsán szeretnék néhány szót szólni a ma még országosan is egyedi Szabolcs megyei együttműködésről.

Mindenki által ismert, hogy a közigazgatási rendszer változása lényegében fel számolta a megyei könyvtárak koordinációs feladataihoz társuló – korábban jogszabályokban biztosított – hatáskört. Visszautalva az előző gondolatokra, ha a megye könyvtárait a Móricz Zsigmond Könyvtár környezetének tekintjük – akikkel és akiknek fontos az egymás közötti kapcsolat minden információs tevékenységben – olyan együttműködési formát kellett keresnünk, aminek keretében a megyei szinten megfogalmazott informatikai program végrehajtásához szervezeti kereteket és további forrásokat tudunk biztosítani. Így jött létre 1993-ban a megyében működő 11 városi könyvtár összefogását reprezentáló „Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Könyvtárak” Egyesülés. Közel 3 éves tevékenységünk eredményeként a megye nagyobb városainak könyvtáraiban biztosítani tudtuk a korszerű információkezelés eszközeit (faxokat, számítógépeket, modemeket) és a technológia bevetéséhez szükséges programrendszert.

Működő távadat-átviteli kapcsolat van az egyes tagintézmények között, melyhez fűződő további terveinkről a Könyvtári kis Híradóban olvashatnak. (Ezt csomagjukban megtalálják.)

A technológiaváltáshoz kapcsolódóan további együttműködési lehetőségek adódnak a várható megyei feladatokból, a könyvtárunkban használt, de még egyes moduljaiban fejlesztési stádiumban lévő SR Lib rendszer egyre szélesebb körű elterjedése miatt, valamint az ALEPH használói körbeli tagságunkból fakadóan.

A könyvtárak elektronizálása nagyon fontos feltétele a kooperációnak, de a **technológiaváltás** sikere és az együttműködési készség javítása szempontjából

egyenként figyelmet kell fordítani a könyvtár szervezeti megújulására. Mint minden innováció, a technológiaváltás is csak akkor hatékony, ha a könyvtári szervezet teljes mértékben képes befogadni azt.

Tekintsük ezt egy másik stációnak. Itt is rengeteg az útkereszteződés. A szervezet racionalizálására is vannak ábécék, ezeket a vezérfonalakat használjuk, de a könyvtár rendszeralkotó elemei közül az utóbbi három miatt (emlékeztetésképpen):

- az adott könyvtárban dolgozó könyvtáros megújulási készsége,
- az adott fenntartói szándék,
- és az olvasót az adott könyvtárba vezető célja miatt

minden könyvtárnak egyedileg kell mérlegelnie, hogy az előbbieket figyelembe vevő rendeltetési, működésterületi és funkcionális elképzeléseinek megfelelően milyenné alakítja a szervezeti és működési rendjét.

Vegyük például a technológiaváltás és a menedzsment szervezeti kapcsolatát.
Kérdés: Ki menedzselje a könyvtári automatizálást?

Vizsgáljunk meg fővonalakban néhány lehetséges választ.

1. válasz: **a főnök, az igazgató** – tételezzük fel, hogy ért hozzá.
a döntés előnye

- döntési hatásköre van, felelőssége teljeskörű,
- rossz döntés esetén főként önmagát hibáztathatja, a buktatója
- nehéz találni a szervezetben olyan embert, aki meri vállalni és hatásosan el tudja játszani az opponensi szerepet, a hibák elkerülése érdekében,
- ezen a szinten végzetesek a rossz döntések, legalábbis a finanszírozás terén;

2. válasz: **specialista**

a döntés előnye:

- szétválasztható az irányítás és a szervezés kompetenciája,
- minden fázisban biztosítható az opponens,

hátránya:

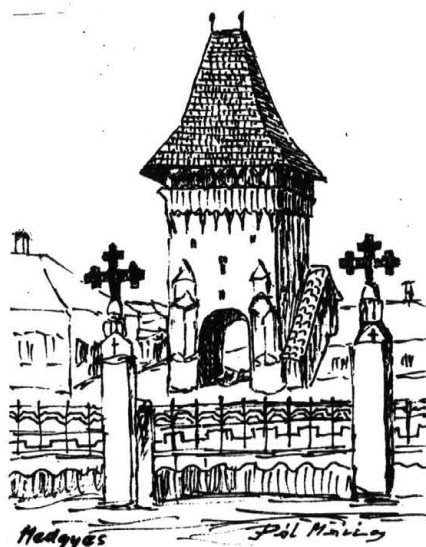
- a szervezőnek nincs illetékessége az adott könyvtári részlegen belül,
- kevesebb a felelőssége,
- a kollégák nem respektálják kellően,
- nincs hatásköre a változással szemben esetlegesen megnyilvánuló ellenérzések, ellenlépések kezeléséhez;

3. válasz: **igazgatóhelyettes**

- többlépcsős hierarchiában (intézmény, főosztály, osztály, csoport stb.) amennyiben megvan az a megkívánható informatikusi szakértelem, optimális megoldásnak tekinthető,
- van megfelelő hatáskör, biztosítható az opponens is;

4. válasz: **részlegvezető**

- kétszintes hierarchiában (intézmény, osztály) amelyben a részlegvezetőknek széles döntési jogkörük van, szintén optimálisnak tekinthető az előbbiektől.

Vegyünk egy másik példát.

Néhány vélemény az új technika és funkciók megjelenését a régiek lecserélésével köti össze. Ez így természetesen nem igaz. A könyvtártörténet számtalan példával igazolja, hogy a régi funkció egy adott közegben és feladatkörnyezetben tovább él, csak éppen megváltozó helyi értékekkel. A tradicionális könyvtáron belül az új funkciónak is biztosítani kell a szervezeti beillesztést. Ma már történelminek mondható példa erre a zeneműtárak, hangtárak, médiatárak kialakítása a könyvtárakban.

Az elmúlt években összeállítottam a könyvtárunkban folyó szakmai tevékenységek közel teljes kataszterét. Ezeket előbb két nagy tevékenységcsoportba soroltam, aszerint, hogy dominánsan

- az információhoz
- vagy hordozóközegéhez, a dokumentumhoz kapcsolódnak,

majd tovább-csoportosítottam, aszerint, hogy információ- illetve dokumentum feldolgozásához, szervezéshez, kezeléshez, tároláshoz, felhasználáshoz vagy szolgáltatáshoz kapcsolódik a tevékenység.

Kiderült, hogy a teljes könyvtári tevékenység több, mint háromnegyede a hagyományos technológiai feltételek között egy osztály keretében, az olvasószolgálatban történik és teljesen átfüzi a dokumentumhoz és információhoz kapcsolódó tevékenységcsoportok mindegyikét. Véleményem szerint ez a magyarázata a könyvtárakban felduzzadt olvasószolgálati dolgozók szubjektív túlterheltségi érzetének és mindemellett az olvasószolgálatokon felgyülemlett restanciáknak.

Az új információs technológiára épülő integrált könyvtári rendszer köztudottan lehetőséget nyújt a könyvtáron belüli racionálisabb munkaleosztásra, új szolgáltatások bevezetésére. Az IIF internet nyújtotta lehetőségek nem pusztán újabb lehetőségeket jelentenek a szolgáltatások bővítésére, de minőségileg megújítják könyvtárunk szolgáltatási szerkezetét. Mindezeket, valamint egyéb – itt nem részletezett – szempontokat is figyelembe véve, és bizonyos fókig megelőzve a szervezetnek az új szolgáltatási szerkezethez történő igazítást, könyvtárunkban

ez évtől külön osztálykeretben működik a dokumentumszolgáltatás és külön a tájékoztatás.

Köztudott, hogy a fejlesztés bizonyos idő után normális működési tevékenységgé válik, helyét újabb fejlesztés veszi át, és az előző fejlesztés eredményeit már hagyományos tevékenységként emlegetjük. Sok könyvtárban a korábbi programrendszerekben épített adatbázisok (pl. ISIS-ses alkalmazások) már hagyományosnak minősülnek, amikor át kell térni az új rendszerre. Könyvtárunkban például most tartunk a harmadik „hagyományos” programcserénél, mindegyikhez újabb szolgáltatási lehetőségek, és természetesen más ismeretek kapcsolódnak. Amikor megjelent a számítógép a könyvtárban, sem az előző munkahelyemen a DATE Könyvtárban, sem a mostanin nem volt a könyvtárosoknak számítástechnikai előképzettsége, kivéve néhány végfelhasználói tanfolyamot, amin részt vettek a kollégák. Már önmagában ez a gyorsan változó ismeretanyag is nagymértékben próbára teszi a klasszikus könyvtárosi szemléletű kollégák megújulási készségét. Ehhez társul a szervezeti változás, ami kisebb részben az informatizálás következménye, nagyobb részt a költségvetési kényszer miatti elbocsátások kényszerítene rá a könyvtárakra. A szervezet racionalizálásának szempontjai ilyen feltételek között nehezen átláthatóak. A megfelelő információ birtokában lévő vezetőknek is sok fejtörést okoz, hogy mit miként tervezett, és most mindentől függetlenül mit kell tennie. Nemcsak a vezetőknek, de minden könyvtárosnak rá kell döbbernienie arra, hogy ma kulcskérdés az, hogy miképpen lehet a könyvtárak életképességét (pontosabban túlélési képességét) változó célok és állandóan módosuló körülmények közepette fenntartani. Ehhez nyilvánvalóan szükség van új gondolkodásmódra, és a kínálózó lehetőségek azonnali megragadására. Tudomásul kell venni, hogy a környezet változásának az elemzése és előrejelzése egyre nehezebbé válik. A tervezhetőség horizontja szűkül, a kockázat növekszik.

A könyvtárosok (vezetők és beosztottak) ismeret- és szemléletbeli megújulási készségét említeném a harmadik stációként.

A teljesség igénye nélkül én e három stációt emeltem ki:

- a technológiaváltást, tágabban a könyvtárak informatizálását,
- az ehhez kapcsolódó szervezeti megújulást,
- valamint a könyvtárosok ismerethelyi és szemléletbeli megújulási készségét, ami önmagában hordozza a könyvtárak közötti összefogás és együttműködés lehetőségét és kényszerét egyaránt. Bízom benne, hogy időben felismerjük a kényszer, hiszen a felismerés birtokában szabadon szövetkezhetünk.

*

Remélem, hogy e konferencia gondolata tovább él a vándorgyűlésen és erősíti a könyvtárak közötti összefogás, együttműködés igényét, segíteni fogja a könyvtárak közötti kooperáció újraértelmezését, ezen túlmenően mindannyiunknak támpontokat adhat – legalábbis az ötletek szintjén – a know-how mindennapi útvesztőiben való eligazodáshoz.

Kedves Kollégák!

Köszönöm figyelmüket!

Nagy László

*„Helyi és regionális könyvtári rendszerek kifejlesztése,
avagy hogyan áll össze
almából és körtéből a gyümölcsöstál?”*

Bevezető mentegetődzések

A gyümölcsöstál keletkezésének ismertetése előtt egy ugyan nem botanikai, hanem inkább zoológiai, pontosabban rovtani kérdéssel szeretnék foglalkozni. Nevezetesen azzal, hogy miből lesz a cserebogár.

Amikor Nagy László barátom felhívott, hogy szerény kis ünnepség lesz itt, s nem beszélnek-e arról, hogy ott Szegeden a JATE könyvtára bábáskodásával egy pár felsőoktatási könyvtár helyi rendszert van kialakítandó, meg hogy a közművelődési Somogyi Könyvtárral sem vagyunk kutya-macska viszonyban, első kéreésre igent mondtam. Merthogy miért ne beszélnek? Két héttel ezelőtt viszont meglepetéssel olvastam egy hozzám küldött programban, hogy én egy ilyen gyönyörű című vitaindítót fogok tartani, hogy kifejlesztés meg gyümölcsöstál. Nem mintha bölcsésszéknél én magam nem tudtam volna még kacifántosabban hangzó címet kitalálni, de a cím láttán először kötözködni támadt kedvem. Mi az, hogy kifejlesztése? Nem lennének helyi és regionális rendszerek? Mi az, hogy alma meg körte? Hiszen nincs más a tálban, legfeljebb csak az egyik, mondjuk (maradván a hely szelleménél) alma, még hozzá különféle jelzőkkel: téli, nyári, jonatán, rozmarin, starking stb. Vagyis hogy a könyvtárak esetében is a jelzett szó az ugyanaz: a könyvtár, a jelző az változhat: közművelődési, egyetemi, nemzeti, regionális stb. S végül mi az, hogy vitaindító? Honnan tudták előre, hogy nem én vagyok az orákulum? Hogy mondandóm nem lesz egyszerre oly bölcs és logikus, hogy ténylegesen vitathatatlan?

De kötözködő hangulatom egycsapásra elmúlt, amikor rádöbrentem, hogy én itt egy olyan állapotban, amikor sok minden van, csak éppen egyetértés nincs pl. abban, hogy van-e könyvtári rendszer vagy nincs, van-e létjogosultsága vagy sem, hogy a könyvtári törvény egyáltalán mit tartalmazzon, mit ne, hogy a múzeumok és könyvtárak vannak-e közelebb egymáshoz, vagy csak a különböző jelzős könyvtárak és így tovább, akkor a szakma itt lévő notabilitásai előtt álljak elő teóriával bizonyos rendszereket illetően.

Szóval így lett a cserebogár belőlem, Isten bizony, nem én jelentkeztem nézeteim pertraktálása céljából, s hogy a komolytalan bevezetőt most már zárjam: majd bolond is lettem volna 200 000 Ft-os ötleteket szárnyukra bocsátani a rövidesen lezáródó pályázati időszakban.

A könyvtári együttműködés elvi lehetősége és szükségessége

Komolyra fordítva a szót, a regionális könyvtárakról néhány gondolatot már a magyar könyvtári szaksajtóban írásban is kifejtettem, még 1993-ban. Alap megállapításaim revíziójára az elmúlt év alatt nem késztetett semmi, így elnézést kell kérnem majd bizonyos ismétlésekért. Mielőtt azonban a helyi és regionális rend-

szerekről (s már most mondom, hogy a rendszer helyett szívesebben használnám a virtuális rendszer, s még szívesebben a szervezett együttműködés megnevezést) beszélnek, néhány számomra elgondolkodtató, illetve nagy fontosságúnak látszó háttérelémről szólnék.

Mint a könyvtártörténetet bizonyos mértékben ismerő könyvtáros történeti faktumnak tekintem azt, hogy a könyvtár mint intézmény egyértelmű szükségletek kielégítése céljából, az egyén és a társadalom szolgálatára jött létre, s akkor maradt élő és prosperáló, ha ténylegesen megfelelt e szolgálat jellegű szükségletkielégítésnek. Mi több, akkor vált igazán nagyvá funkciója teljesítésében, ha a nem csupán direkt módon, hanem a közvetetten jelentkező szükségleteket is felismerte s reagált ezekre.

E szükségletekre a kezdetek óta az a jellemző, hogy szinte elszakíthatatlanul van jelen bennük két elem, közülük az egyik mindig domináns, de a másik sohasem negligálható. Az egyik elem modern fogalommal élve mindig az információs, a másik mindig a kulturális. Az enciklopédikus könyvtárak korszakában (s tegyük hozzá: a ma enciklopédikus jellegűnek nevezhető könyvtártípusaiban mint pl. az akadémiai, az egyetemi és a közművelődési könyvtár) a két elem szükség-szerűen jelentkezett fizikailag is egy intézményben, hogy egyikük vagy másikuk dominanciája a társadalom adott állapotától, elvárásaitól függően mutakozzék meg.

Miért tartom szükségesnek azt, hogy e szinte evidenciaszerű gondolatmenetet felemlítsem? A válasz egyszerű is, bonyolult is egyszerre. Különböző aktuális áramlatok, divathullámok, olykor kétségtelen tényeket is tárnak elénk. Ha a ma világát vizsgáljuk, érzéseink lehetnek ugyan a legkülönbözőbb indíttatásúak, eszünkkel el kell fogadnunk, hogy az információs társadalom nem egy szlogen, hanem tény. Következik abból a pusztá adatból, hogy ma a világ munkavállalóinak 60%-a az információs szektorban dolgozik, s hogy előrejelzések szerint 2000-ben ez a szám a kétharmados többség körüli lesz. Több szociológus úgy véli, hogy olyan társadalmi paradigmaváltás előtt állunk, mint utoljára a reneszánsz volt, új értékek, értékrendek kialakulása egyre valószínűbb. Lehet-e, hogy a klasszikusan információs-kulturális alapintézmény, a könyvtár éppen az információs társadalom tényeire ne reagáljon? Nem lehet. Lehet-e, hogy az információs pi-

acról kimaradjon? Nem lehet. Lehet-e, hogy az információs elem dominanciája a nulla felé tolja el a kulturális elemet? Nem szabad engednünk. A mai divatos szóhasználat szerinti makrokörnyezet trendjeinek észlelésekor mikrovilágunkra is tekintünk. A bennünket most leginkább érdeklő könyvtáraink Magyarországon vannak, ne hagyják hát figyelmen kívül ezt a tényt sem információs és kulturális elemeink alakításakor.

Ez utóbbiból az következik, hogy a könyvtári stratégiáknak mind az információs, mind pedig a kulturális stratégiák alakításakor ki kell fejteniük hatásukat, nemkülönben a nemzeti információs és nemzeti kulturális stratégiáknak érdemben kell építeniük és számítaniuk a könyvtári területre is.

A nemzeti információs politikának tekintetbe kell vennie az információ világgörnyezetét, az ebből következő hatásokat és követelményeket. A könyvtárak információs tevékenységének óhatatlanul igazodnia kell a fejlett világ információs minimumaihoz, de ugyanakkor nehézségeihez is. Csak példaként említem, hogy az informáló könyvtár egyik alapkövetelménye az idegen nyelv (főleg angol) egyre nagyobb mértékű használata lesz, illetve egyik legnagyobb nehézsége a többszáz terrabájtnyi információból a könyvtári és információs szempontból az éppen „hasznos” és az éppen „szemét” rendszerszerű elválasztásának megoldása.

E környezetben a könyvtáraknak egyrészt nagy felelősséget kell vállalniuk az információ nemzeti összetevőinek létrehozásában, gyűjtésében, rendezésében és mind külföldi, mind hazai szétsugárzásában. Másrészt a nemzeti kulturális politikának (sok más egyéb mellett) figyelemmel kell lennie az információs világtársadalom hazai hatására, s kiemelten kell gondolnia a gazdasági, politikai és információs egyesülési törekvések korszakában a nemzeti, nyelvi azonosságtudat megőrzése és fejlesztése feltételeinek életben tartására, e feltételek javítására. A könyvtáraknak pedig e törekvést is szolgálniuk kell.

Ha kiinduló tétel, miszerint a könyvtárnak információs és kulturális feladatai mindig együtt jelentkeznek, nem téves, akkor ebből az is következik, hogy a könyvtárak nem oszthatók csak információs, ill. csak kulturális feladatot betöltőkre. Éppen ezért én a tudományos és szakkönyvtárakat illetve a közművelődési könyvtárakat mechanikusan nem tudom kétfelé osztani az információért felelős előbbiekre illetve a kultúráért felelős utóbbiakra. Ha tovább viszem a gondolatot, akkor számomra logikusnak tűnik, hogy a könyvtárak a feladat szempontjából igen szoros egységet képeznek, s az azonos érdekektől az azonos módszerekig a típusokat összekötő elemek erősebbek s többségben vannak, mint a szétválasztók. Ezek alapján úgy vélem, hogy a virtuális könyvtári rendszer megalkotása elképzelhető s ehhez éppenséggel nem szükséges egy a priori, felülről konstruált merev szerkezet összetételése. A virtuális rendszer építése és működtetése az érdemi funkcionális és érdemi érdekazonosságok alapján a könyvtárak oldaláról, azaz „alulról” indulhat el.

Együttműködés és elemei

E virtuális rendszer, vagy ismét hangsúlyozom a lényegét: formális rendszerelemek által nem akadályozott együttműködés hasznos egységet eredményezően országos kiterjedésű lehet.

A fejlett országok könyvtárügyében a kompetíció helyett kooperáció, az együttműködés a leggyakrabban előforduló fogalom. Azonos feladatok egyedi megoldási eredményeinek pusztá összekapcsolása helyett az együttműködés mindenütt munkamegosztást is jelent, s az ebben való részvétel aránya és jellege nem értékminősítés, hanem gazdaságossági, szervezési realitás. Az együttműködés jellemzően először a feladatok nagyfokú azonosságát mutató könyvtárak között alakult ki, tényleges kereteit pl. a megalakuló konzorciumok jelentették.

Mit értek együttműködésen? Olyan kapcsolatrendszert, amelynek egyidejűleg két fontos alapfeltétele van: olyan igények tartós jelentkezése, amelyeknek teljes körű kielégítésére az egyik félnél nincsenek meg az eszközök vagy kapacitások (felhasználás iránti igény); másfelől olyan adottságok, eszközök és felkészültség, amelyek lehetőséget adnak a közvetlen ellátási körön kívülről érkező igények tartós fogadására (szolgáltatóképeség). Az optimális rendszerré is szervezhető együttműködés a könyvtári (könyvtári és információs) intézmények olyan kapcsolata, amely az alapfunkciók maradéktalan betöltése mellett a többletek és hiányok kiegyenlítése céljából jön létre két vagy több intézmény között.

Melyek az együttműködés legfőbb területei? Általában azok, amelyek az egyes könyvtárak közötti azonosságokat a leginkább hordozzák. A mechanikus felsorolás helyett inkább példákat említek:

a) az információs szolgáltatások alapjai általában az adatbázisok. Ezek építésében, használatában a közös érdekeltég elementáris erejű: osztott katalógizálás, union katalógusok; közvetett hozzáférés biztosítása nemzetközi adatbázisokhoz, találatok nyomtatásban, floppyn biztosítása;

b) a saját adatbázisok előállításához nagyon sokszor nélkülözhetetlen a más könyvtártól kapott könyvtári és informatikai tanácsadás;

c) A könyvtárak érdekelték munkatársaik folyamatos, minél magasabb szintű képzésében és továbbképzésében: az együttműködő könyvtárak esetében a szervezett könyvtárosképzés befolyásolása és a közös továbbképzés megvalósítása objektív szükségszerűség;

d) az eredeti dokumentumok iránti igény kielégítésében egyre fontosabb az együttműködő könyvtárak közvetlen kapcsolata (könyvtárközi kölcsönzés, könyvtárak közötti elektronikus dokumentumforgalom);

e) A könyvtárak munkájában sok a módszerbeli azonosság, ennek következtében valamely már bevált megoldás másutt történnő elterjesztésének lehetősége azonnal fennáll.

Helyi együttműködés a könyvtárak között

Az együttműködés kialakításának egyik szinte önként kínálkozó terepe egy adott hely könyvtárainak együttműködése. A feladatok és tevékenységek összehangolására itt számos tényező van jótékony hatással: a közelség miatt a közvetlen személyes kapcsolatok könnyen kialakíthatók, a szervezési lehetőségek egyszerűbbek, az eredmények is rövid távon és közvetlenül érzékelhetők. Az együttműködés a résztvevő könyvtárak számára nem csupán lehetővé teszi egymás jobb megismerését, hanem e megismerés eredményeképp elindít olyan közös gondolkodást, amelynek eredménye az együttes munka közös szabályainak

kialakítása. Ez végső soron olyan helyi sztenderdek és protokollok létrejöttéhez vezet, amelyek léte több módon is jótékonyan befolyásolja e könyvtárakat. Néhányat ki is emelnék. A közös szabályok szükségessé teszik a belső munkafolyamatok, struktúrák könyvtárankénti vizsgálatát, fejlesztését. Mi több, hajlamossá teszik a könyvtárakat a hazai és nemzetközi hasonló szabályok és szabványok helyi használatának igényére. S ebben a pillanatban az együttműködés hosszú távú megalapozása megtörtént. Konkrét, számomra házi, szegedi részleteket éppen a példák sokasága miatt nem említénék, csupán csak a közös, MicroISIS-alapú adatbázisépítések, az információforrások közös felhasználására, a jó személyi kapcsolatokon alapuló eseti és rendszeres képzésekre emlékeztetnék. Hogy egyedi példa se hiányozzék teljesen: a szegedi „rég könyves” feltáró munka keretében a Somogyi Könyvtár a híres hagyaték régi könyveinek a katalógusát az Egyetemi Könyvtár által konfigurált ISIS-be vitte be, majd amikor az EK saját adatbázisait BRS/SEARCH programmal tette hozzáférhetővé, a Somogyi Könyvtár ISIS adatbázisát konvertáltuk a jelzett adatbázis-kezelő alá, s saját szerverünkön biztosítjuk országban és világban a hozzáférhetőségét. Vagy folytatva, egyetemi könyvtárként érdekünk, hogy a tudományos könyvtárként is nagyhírű Somogyi Könyvtár hálózati elérhetősége javuljon, hozzáférhetősége növekedjék. Következésképpen a már nálunk rendelkezésre álló szellemi és gyakorlati eszközökkel való segítséssel hálózati kapcsolódását, számítógépes tevékenységre erősödését támogattuk. Mindkét példa arra is jó, hogy bemutassa, az érdemi együttműködés közös érdekeken alapulva informális módon és többletköltségek nélkül is folytatható.

Az azonos feladatkörű, de más fenntartókhoz tartozó könyvtárak együttműködése is nagy eredményekkel kecsegtet. Különösen akkor, ha az elkötelezettség pénzügyi lehetőségekkel is párosul, s azonos könyvtári automatizált rendszer telepítése válik lehetővé. E tény az együttműködő könyvtárak munkavégzésének, módszertani megoldásainak nagyfokú azonosságát követeli meg, következésképp a munkamegosztás nemcsak megvalósítható, hanem elkerülhetetlen. Példaként az országban számos helyi együttműködést (pl. a debreceni és a szegedi felsőoktatási könyvtárak – egyik esetben 5, a másikban 6 könyvtár – közös integrált rendszerre alapozott együttműködése) tudok felhozni. (Zárójelben megjegyzem, hogy természetesen az azonos rendszerek alkalmazásán alapuló nem helyi rendszerek eredményes működéséről is vannak példáink).

A helyi együttműködés mind azonos, mind különféle típushoz tartozó könyvtár között eredményesen kialakítható. Azonban azt is hangsúlyoznunk kell, hogy alapvető feltételhiányok általa nem szüntethetők meg. Ha az adott helyen közművelődési, oktatási, felsőoktatási területek bármelyikén a könyvtári háttér nem biztosított, célzott fejlesztés nélkül az együttműködés kevés a fehér foltok eltüntetésére.

Regionális könyvtárak, regionális együttműködés

A regionális együttműködésnek történeti alapjai vannak. A trianon-előtti Magyarország több természetes régióra oszlott. A békeszerződés több régiót elcsatolt, másokat kettévágott, s a megmaradó területeken a régiók szerepébe lépő egységek sokáig adminisztratív s nem szerves módon összetartozó egységek voltak. Ezek központjaikat is erőltetve, kényszeredetten találták meg. Mára azonban többé-kevésbé elfogadott tény, hogy a kialakult régiók többnyire egyértelmű központokkal léteznek, bár változások még ma is lejátszódnak. A központok kulturális, ezen belül könyvtári vonzást is kifejtene a régiókban. Regionális könyvtárak de facto léteznek, de jure nem hiszem. Szabályozott regionális könyvtári létre egyetlen bizonyíték van (a jelen formában már ez sem sokáig létezik), a kötelezpéldány szolgáltatáson alapuló regionális könyvtárközi kölcsönzési ellátás ténye. Azonban minden különösebb szerződés, kötelezettségvállalás és ellenszolgáltatás nélkül szakmai képzésben és továbbképzésben, a könyvtári szellemiség kialakításában, éltetésében, a modernebb, korszerűbb megoldások sugallásában és javasolásában, tanácsadásban és szervezésben egyes könyvtárak ténylegesen regionális könyvtárként működnek.

Véleményem szerint a regionális szintű együttműködés a helyi együttműködés akár informálisan is vállalható együttműködési szabályozásánál a terület nagysága, az együttműködésben szereplők nagyobb száma miatt magasabb szervezettséget, a virtuális országos rendszer egyik részelemeként célzott támogatást is igényel. Regionális könyvtárként a régió központja több más könyvtártípussal kerül kapcsolatba, ám potenciális partnerei (kifejezetten üzleti alapon) a magán- és állami vállalati könyvtárak is. A regionális értelemben kielégíthető igények a következő jellegzetességeket mutatják. Az információs igények tekintetében a hazai forrásokra, adatokra vonatkozó igény a domináns, azonban a nyelvtudás szélesebb körűvé válásával, az egyre szaporodó nemzetközi kapcsolatok igényei-

nek megfelelően a külföldi, az idegen nyelvű információt és szakanyagot biztosító adatbázisok használatát is igényelni fogják. Az igények és feladatok számbavétele után a regionális könyvtári szerepkörre a megfelelő felkészültségű könyvtár az általános gyűjtőkörű, jelentős állománnyal és elektronikus hozzáféréssel rendelkező tudományos könyvtár lehet.

A regionális együttműködés szervezése érdeke magának a régióknak, ám országos érdek is. Utóbbi vonatkozásában nemcsak a területi különbségek felszámolásának szükségessége veendő számításba, hanem az a tény is, hogy információ-, és eredeti szakirodalom ellátottságát illetően, sőt (újabbán) az elektronikus hozzáférési lehetőségeket (sávszélesség) illetően a főváros és a vidék közötti különbség az utóbbi kárára egyre növekszik.

Mindkét típusú együttműködésnek komoly bázisa a könyvtártípustól függetlenül megvalósítandó, könyvtári elektronikus rendszerekkel való ellátottsági szint növelése, ezek szükségességéről és előnyeiről a korreferátumok készítői hosszabban fognak szólni.

*

Azt remélem, hogy előadásommal sikerült bemutatnom azt, hogy mind a helyi, mind a regionális együttműködésnek alapvető érdekei megjelennek, megjelennek, könyvtártípusokat kizáró ok nem fedezhető fel. A helyi együttműködések pályázati eszközökkel segítették elsősorban, a regionális virtuális rendszerek működtetése ezeken felül költségvetési eszközökkel is támogatandó.

Köszönöm a figyelmüket.

Mader Béla

Változás-stabilitás – a túlélés dilemmái

1. A változás természete, iránya és területei

A változások korát éljük és szenvedjük, habár a miénket megelőző korokban is szembesültek elődeink az állandóság és mulandóság problémájával, úgy éreztük minket ezek a változások jobban megviselnek.

A körülöttünk – az élet szinte minden szférájában – zajló változások természetét elemezve, Peter F. Drucker (a modern vezetéstudomány meghatározó egyénisége) a legdöntőbb mozzanatnak a „tudás” jelentésének radikális változását tartja. (*A posztkapitalista társadalom, 1993.*)

Az emberiség történelmének kezdeteitől egészen kb. az „ipari forradalomig” a tudást a létezésre vonatkoztatták, mind keleten mind nyugaton.

Az ipari forradalom, és ezzel együtt a világ racionálisan való megismerhetősége, illetőleg ennek reménye – a tudás irányát fokozatosan a „Cselekvésre” helyezte és ezzel

az eszközökre,

a folyamatokra

és a termékekre vonatkozó tudás

válík fontossá és egyben fokozatosan közösségi kategóriává is.

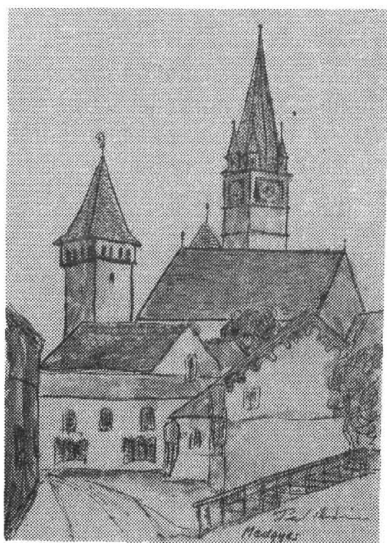
A tudás átalakulásának ez a második korszaka azt eredményezi, hogy a munkára vonatkoztatott tudás átrendezi a munkafolyamatot magát, megjelenik a „hatékonyság” fogalma a munkaszervezetek értékelésében. Ezt nevezi P. Drucker a „Termelékenységi forradalmának”.

Ez a korszak jól köthető Friedrich Winslow Taylor nevéhez (1881), aki megvetette a modern értelemben vett vezetés-tudomány (Tudományos Vezetési Iskola) alapjait, az ipari forradalom vívmányaira épülő, kapitalista, tehát tőke központú, gazdasági formáció követelményeinek megfelelően. A munkamegosztás szükségszerűen hozza magával a szervezet differenciálódását, egy új fajta munkaszervezés, új típusú koordináció és együttműködés fontosságát.

Az állandó, korlátlan gazdasági növekedésre épített modell olyan társadalmi szerződésekre épít, amelyekben a társadalmi-, gazdasági- esélyegyenlőséget kodifikálják (Rousseau Társadalmi Szerződése, vagy pl. Az Emberi Jogok Nyilatkozata stb.) szemben a születési előjogokkal.

Ez a „szabadság” értelmezés olyan szabadossághoz vezetett pl. az Egyesült Államokban, a „szabadság” hazájában az elmúlt század utolsó harmadában, hogy átláthatatlanná, követhetetlenné és teljességgel szabályozhatatlanná vált a közigazgatás. Ezért sürgeti 1887-ben Woodrow Wilson (későbbi elnök) a szervezési-igazgatási kérdések tudományos módszerekkel történő vizsgálatát.

Mintegy válaszul erre a társadalmi igényre Taylor megfogalmazza azokat az új rendező elveket, amelyek a szervezet racionalizálást, teljesítményének értékelhetőségét szolgálják. Taylor a munkások termelékenységének növelésével emelte a hatékonyságot. Célja pedig az volt, hogy közelebb hozza egymáshoz a munkást és munkaadót – egy új társadalmi szerződés, elosztás és integráció alapján. Tehát nem csupán a munkafolyamat racionalizálására hanem egy új társa-

dalmi alku megkötésére is kísérletet tett. Elvei azonban megtörtek a korlátlan növekedésre törekvő gazdasági modelleken.

A korlátlan növekedésre épített hatékonysági modell „mennyiségi” mutatókkal jellemezhető. A tudományos vezetési iskolák módszertanából mi könyvtárosok is átvettük és megtanultuk

a különböző elemzési technikák használatát,
szabványok és normatívák alkalmazását,
a teljesítmények mennyiségi mutatókon keresztüli értékelését.

Ezeket a módszereket ma is jó eredménnyel használjuk, ha korlátozottabban is. Ez a szemlélet azonban nem lépett túl a szervezet (maximális és nem optimális) racionalizációján noha tudatában volt a társadalmi kapcsolatok munkaszervezeti hatásának és fontosságának. Nevezetesen is annak a ténynek, hogy az ember nem elhanyagolható tényezője a szervezetnek.

A II. vh. után kezdődött szakaszban azonban tanúi vagyunk egy újabb változásnak és ebben az elmúlt közel fél évszázadban megkezdődött a tudásnak – magára a tudásra való alkalmazása, és ez lenne az ún. Vezetés forradalma.

A megszervezett tudást ma már meglévő tudásunk alkalmazására használjuk, azért tanulunk, hogy tudásunkat a legjobb eredménnyel tudjuk használni, hasznosítani. Ez egy fontos minőségi ugrás. A vezető tehát az általa vezetett intézmény teljesítménye mellett a tudás alkalmazásáért, a tudás hatékony működteséért is felelős.

A változás hátterében az a felismerés munkál, hogy a korlátlan növekedésre épített, az intenzív hatékonyság jegyében kialakított modell ellehetetlenült.

A fogyasztás mértéktelensége nem tartható, mert a Világ
erőforrás-korlátozott
és energia korlátozott
véges (zárt) rendszer.

Véges rendszerben – a végtelen növekedés – végzetes félreértés

(Elég itt a „bírní vagy lenni” kegyetlen ellentmondására utalnunk.

To have or to be – dilemmája, Schumachernél.)

A nem-taylorista, de hatékony szervezet kialakítására már korábban is történtek kísérletek. Elton Mayo és Henry Fayol már az 1920-as években vizsgálták és keresték a sikeres modelleket és az ember, – mint speciális rendszerelem – helyét és kapcsolatrendszerét, elemezték a szervezet formális és informális viszonyait, kapcsolatait, megállapítva, hogy milyen nagy a jelentősége

az együttműködési készségnek,

a közös célokkal való azonosulásnak,

az információ-áramlás és kommunikáció minőségének,

a formális és informális szervezeti struktúrák egymásra épülésének

a szervezet egészének teljesítménye szempontjából.

Több évtizedre volt azonban szükség, hogy felismerjük a mennyiségi mutatókra épített

„rendszer-racionalizálás”

önmagában nem szolgálja sem az új helyzetnek megfelelő

munkaszervezeti struktúrakialakítást,

sem pedig az új társadalmi konzensus, (megegyezés,) integráció létrejöttét.

A hatékony működés egyik lehetséges kulcsa a munka humanizálása lehet, a szervezeten belüli emberi kooperációs készség (Barnard, Ch.) elnyerésével.

Ebben a folyamatban a minőségre épített teljesítménymérés kerül a középpontba... de ez már a stabilizáció kérdésköréhez tartozik.

2. A stabilitás

A vezetés forradalma meghirdeti a „tudásnak” „tudásra” való alkalmazását, tudásunk tudatosítására épít, azt hangsúlyozva, hogy a tudás az alapvető erőforrásunk.

A változás iránya tehát az intenzív növekedés irányába hat, a minőségi növekedést hangsúlyozva.

Változás és állandóság

emberlétünk örök velejárói. A pszichológusok és szociál-pszichológusok szerint éppen ezek ideális aránya teszi (teheti) színessé, kihívásokkal telivé életünket.

A változások menedzselésére új vezetési módszerek fogalmazódnak meg a szakmában, a változásokkal járó sokk-hatás csökkentésére,

abban segítendő, hogyan éljük meg ezeket a mozgásokat,

mire és hogyan építhetünk e változásokkal teli világban,

mit tekinthetünk viszonylag állandónak az életünket befolyásoló tényezők közül.

A változások érintik

– az egész, a korlátlan növekedésre épített modellt,

– és a stabilizációhoz új integrációs elvek kellenek mind a munkafolyamatok mind a munkaszervezetek vonatkozásában.

A munkafolyamatok rendszerének újra fogalmazásában – a minőséget szem előtt tartó, új munkamegosztásban és új típusú koordinációban nagy segítséget kapunk

a számítástechnikától,

ami sokban segítheti új alapokra helyezni a szervezet belső hatékonyságának értékelését is, de nagy kérdés marad mennyire képes integrációs tényezőként is közreműködni e folyamatban.

El kell jutnunk ahhoz a felismeréshez, hogy szemben a mennyiségi szemlélettel, a jövőben a munka minőségét kell előtérbe helyeznünk és a minőséget kell a teljesítmény-mérés alapjául tennünk.

A gazdálkodási formaváltás kulcsa tehát a MINŐSÉG lehet. Ezért fordul az érdeklődés a „minőség menedzselése” – a TQM felé. A Teljeskörű Minőségi Vezetésre törekvésben

- hangsúlyozzuk a „minőségi” szakismeretek fontosságát, a tudásunk tudatosítását,
- minden munkatársat partnerre avatunk (belső felhasználó),
- tudatosítja, hogy a könyvtár értékrendje és szolgáltatásainak minősége a belső (felhasználó) munkatársi gárda együttműködésétől függ,
- a bizalom felszabadítja a kreativitást és alkotási vágyat stb.

A munka „humanizálása” egy új életminőséghez vezethet, ami felszabadíthatja tartalékainkat.

A stabilizáció másik fontos pillére az „EMBERI ERŐFORRÁSOK”-kal való gazdálkodás új útja.

Az új „társadalmi szerződés”, az új társadalmi integráció alapja lehet, ha a „minőségre” törekvést az emberi kapcsolatok rendszerében (egészségen) valósítjuk meg.

Kérdés persze, hogy a fejlett technika mennyire képes fejlett emberi kapcsolatokat előmozdítani és hogy vajon a modern technika segítségével, számos

társadalmi,

gazdasági,

szervezeti,

és politikai tényező közreműködésével

beindulnak-e a társadalmi integrációs mechanizmusok és ez elvezet-e egy új társadalmi szerződés létrejöttéhez. Hankiss Elemér egy ilyen „új racionalitást” sürget, amely „ellenáll a hatalmi dominanciáknak, amely nem torzítja és csonkítja, hanem fejleszti a személyiséget” (Az európai civilizáció: problémák és kilátások. Lettre Int. 1995. tél).

A Stabilizációban mi a mértékadó? Igényességünk átmentése.

A feladat azonos, ahogy erre Michal Gorman legutóbbi esszéje is figyelmeztet: a ránk bízott gyűjtemények értékének „megforgatása”, ezt kell társadalmilag hasznosítani.

Ez az értékmentő és értékteremtő feladat igen jól definiált – ez indokolja társadalmi fontosságunkat és ez növelheti társadalmi presztízsünket.

3. A túlélés lehetőségei

A TÚLÉLÉS nem dilemma hanem szükségszerűség. Maga a feladat determinált minket a túlélésre vagy inkább esélyeink megélésre.

Az emberiség nem mondhat le tudományos, szellemi kultúrkincsének használatáról – legalább is reméljük – és ebben vagyunk (lehetünk) még jobb partnerek.

Mi a teendők:

- tanulnunk kell másoktól, minden lehetséges, sikeres élet-stratégiát, megoldási formát integrálva,
- emelnünk kell munkánk szakmai színvonalát, tudatosítanunk kell tudásunkat és bánni tudni gazdálkodni vele,
- az emberi kapcsolatok szervezésében is a minőségre kell törekednünk,
- kellő önismerettel és egészséges önbizalommal élni, felvállalni és megélni élethelyezeteinket, lehetőségeinket, szakmai kihívásainkat. A legrosszabb megoldás, ha a túlélésre törekvés védekezésre kényszerít és sokkal alatta élünk lehetőségeinknek.
- tudunk kell, hogy mit akarunk és akkor támogatókra fogunk találni. Csak a jól megfogalmazott célok mozgósítanak, ezért csak úgy keressünk támogatókat, ha pontosan tudjuk, mihez és milyen segítséget várunk,
- jó stratégiával (Stratégiai tervek birtokában) dolgozni, ami segíthet a napi taktikai csatározásokban is.

Életünk megélhetősége a tét, lehetőségeinkkel való felnőtt gazdálkodás – egyéni életünk és intézményeink szintjén egyaránt. Bízunk abban, hogy a változások kialakítják az emberi együttműködés új típusait és az emberi személyiség kiteljesedéséhez vezetnek.

Bobokné dr. Belányi Beáta

Észrevételek a könyvtári fejlesztési pályázatokról

Esélyek és esélytelenségek

A „túlélés dilemmáit” érintve kívánok pár gondolatot felvetni a jelzett témáról. Szeretném megvonni kompetenciám határait. Az OSZK–KMK régi munkatársaként több mint tíz éve foglalkozom olyan kérdésekkel, amelyek a hazai könyvtárakat elég széles területen érintik – a külföldi dokumentumok beszerzési ügyeivel, amerikai alapítványok pályázati projektjeinek szervezésével. Ugyanakkor csak közvetett információim vannak sok, nagyon fontos – e körbe tartozó – fejlesztési programról, a „túlélést” segítő koncepcióról (Felsőoktatás-fejlesztés Alap, Phare-projektek, Volkswagen Stiftung). Ennek ellenére állíthatom, hogy az a pár következtetés, amely e fontos KMK-funkció köznap gyakorlatából adódik, figyelemre méltó. A Sabre, a Soros, a Mellon alapítványok, amelyek talán

nem minden könyvtártípus számára egyformán jelentősek, de összességükben az 1989 után a könyvtári szolgáltatások bizonyos támaszait képezték és képezik ma is, számottevően hozzájárultak ahhoz, hogy a magyar szak- és közkönyvtárakat a közepes fejlettségű európai országok közé lehessen sorolni. Azt hiszem, hogy ez nem kevés.

Nem vagyok és nem is kívánok lenni egyik alapítványnak sem az ágense – meglehet, bevezető megállapításaim is vitathatóak. Mondandóm velejének inkább azt szánom, hogy – a kifejezés *policy* és nem *politics* értelemben véve – könyvtári fejlesztési politikában miként lehet/és nem lehet hasznosítani az ilyen külső fejlesztési forrásokat. Magyarán: hogyan lehet és hogyan nem lehetséges „pénzt felhajtani” (az amerikai *fund raising* nyersen magyarítva). Azt hiszem, banalitás ehhez hozzátenni, hogy a hazai nem-kormányi, nem-önkormányi, vagyis magánforrású, mondjuk: cégi kulturális, könyvtári pénztámogatásokra a következő esztendőkből még aligha lehet számítani (első és még ritka fecskéknek tekinthetők egy pár bank által kiírt és könyvtárilag is kamatoztatható pályázatok).

További észrevételeimet pár pontban foglalom össze:

1) Itt az ideje, hogy a pályázatkészítés (írás) módszereit és optimális technikáit az erre illetékesek (könyvtárigazgatók) megtanulják. Ahogy egy egyetemi polgárnak szükséges tudni, miként kell szakdolgozatot vagy doktori disszertációt kivitelezni. Megvannak ennek is a maga szabályai és „etalonjai”. Majd’ minden közép-kelet-európai (visegrádi) könyvtárigazgatónak ajánlanám, hogy iratkozzék be egy – legalább egy hétig tartó – pályázatkészítési módszertannal foglalkozó tanfolyamra, ahol előadásokon és gyakorlatias szemináriumi foglalkozásokon kellene elsajátítani azt, hogy miként kell jó pályázatot írni.

2) Alighanem törölni és újraírni kell egy címszót a szakmai szótárunkban. Ez a fogalom a hálózat, a „network”, a kooperáció szerepét és jelentőségét foglalja magába. A „világfalu” Grant-osztó kurátorának fejében, ítélelhező mechanizmusában is az **együttműködés** koncepciója van előnyben részesítve. Minden terv, pályázat, amely nem egy intézmény, hanem a helyi, regionális, netán országos kooperáció terveihez kér támogatást, komoly esélyekkel indul. (A Soros Ala-

pítvány által kiírt 1995-ös közkönyvtári számítógépes fejlesztési pályázatok közül is elsősorban azok lehettek ilyen „nyerők”, amelyek nem – szinte számolatlanul – kérték egy intézmény belső ügyeinek megoldásához a pénzt, hanem amelyek mögött ki lehetett tapintani az együttes könyvtári tervezést. Ugyanez érvényes az Open Society által meghirdetett könyvtári automatizálási applicationokra is.)

3) Észrevételezem azt a csendes (?) vitát, amely a felsőoktatási és közművelődési könyvtárak között évek óta folyik a pályázati preferenciákról. Azt ugyan vitatni lehet, hogy a bruxelles-i vagy washingtoni döntéshozóknak igazuk van-e, hogy a közép-európai fejlesztési tervekben valóban a magyar egyetemek megerősítése, vagy az univerzitások létrehozása kell hogy legyen sarkpont, de ez a vita, bár érdekes, nem ránk tartozik. Tényként kell elfogadni, hogy a cyberspace körében – jól-e, rosszul-e, nem tudom – a tudományos infrastruktúra magas szintje van előnyben, egyfajta elitista szemlélet érvényesül és a népi, populáris műveltség olyan alapintézményei, mint amilyen a public library, háttérbe szorul. A kúrátorokat, úgy tűnik, a beregi cigánygyerekek olvasnivalója, hátrányos helyzete nem nagyon érdekli, s nincs olyan érv manapság, amellyel más álláspontra bírhatnánk őket.

4) Az a meglátásom, hogy a hazai könyvtárak informatikailag – relatíve, különösen, ha egy – mondjuk – lemergi vagy brailai könyvtár helyzetével hasonlítom össze – nincsenek rossz (vagy nagyon rossz) állapotban. Az elektronikai világsztráda egyik fontos bekötőútja mellett helyezkednek el. Viszont – bármennyire is fontos ez az automatizálási, elektronizálási technológia – hazai könyvtárpolitikai koncepció hiányában is – nincs kellően „dramatizálva” az a tény, hogy maguk a gyűjtemények, a dokumentumok, az érdemi világtermés tekintetében nagyon sorvadó helyzetben vannak. Még egy PC vagy CD-szerver beszerzésére jobban lehet forrásokat felhajtani, mint alapművek, -folyóiratok megrendelésére.

Kár lenne erről elfeledkezni.

Fogarassy Miklós

Fizetett hirdetés – Fizetett hirdetés – Fizetett hirdetés – Fizetett hirdetés

Megjelent

Striker Sándor: Az ember tragédiája rekonstrukciója I–II.

Tanulmány Madách Tragédiájának eddig kevésbé ismert forrásairól és filozófiai gyökereiről az Arany János-i stilisztikai szándékú változtatások előtti szöveg alapján. A második kötetben most először jelenik meg összefüggő nyomtatott formában a rekonstruált, javítások előtti dráma.

A szerző kiadása, 298 + 218 oldal, 990,- Ft

Könyvtáraknak 20%-os kedvezmény (+ szükség esetén postaköltség)

Megrendelhető: 1137 Budapest, Katona József u. 23/a.

Fax: 319-4281

FÓKUSZBAN A KÖNYVTÁR

kiemelt támogatás a könyvtárak részére

A Nemzeti Kulturális Alap Bizottságának határozata szerint az Alap rendelkezésre álló pénzkeretből minden évben elkülönít egy jelentős összeget a kulturális élet egy-egy területének kiemelt támogatására.

1996. évben a könyvtári szakterület a kedvezményezettje a külön 150 millió forintos többlettámogatásnak. A támogatás felhasználására a Könyvtári Szakmai Kollégium

pályázati felhívását

az alábbi témakörökben és feltételekkel teszi közzé.

1.

Könyvtári ellátó rendszerek megerősítése és kialakítása

A pályázati kiírás célja, hogy a **könyvtárak közötti együttműködés** előmozdításával javítsa a közművelődési könyvtári ellátást.

Pályázhatnak azok a megyei és városi könyvtárak (kivételesen más könyvtárak is), amelyek egy ellátó rendszer keretében nyújtanak könyvtári szolgáltatásokat egy-egy település csoport önkormányzati közművelődési könyvtárainak.

A pályázat keretében megítélt összeg elsősorban az ellátó rendszer állományának (beleértve a könyveken kívül az egyéb dokumentumokat is, de nem az időszaki kiadványokat) fejlesztését, illetve kialakítását szolgálja, de kisebb, technikai jellegű (telekommunikációs, számítástechnikai, szállítási) fejlesztések is számításba vehetők.

Ha az ellátó rendszer könyvtárai más-más fenntartó szervhez tartoznak, a pályázathoz csatolni kell a fenntartók nyilatkozatát az ellátó rendszerhez való csatlakozásról és az anyagi kötelezettségvállalásról.

Munkahelyi könyvtárak is csatlakozhatnak a városi és megyei könyvtár által beadott pályázathoz. Központi szerepkörű munkahelyi könyvtárak önállóan csak akkor pályázhatnak, ha rendszereik keretében önkormányzati közművelődési könyvtárakat is ellátnak. E pályázathoz is csatolni kell a fenntartó szervek szándéknyilatkozatát és kötelezettségvállalását.

A pályázatokra előírányzott összeg 75 millió forint. Egy-egy pályázó nem kaphat 500 ezer forintnál kevesebbet és 3 millió forintnál többet.

Az elnyert összeget a pályázó könyvtár nem utalhatja tovább harmadik félnek (még a pályázatban részt vevő társkönyvtáraknak sem), a beszerzett dokumentumok és eszközök azonban a pályázatban részt vevő könyvtárak közös javát kell, hogy szolgálják.

2.

Közművelődési könyvtárak az egyetemi és főiskolai hallgatókért

A pályázati kiírás célja, hogy megerősítse azoknak a közművelődési könyvtáraknak az állományát, amelyek részt vesznek a *felsőoktatási intézmények hallgatóinak* ellátásában. Pályázhatnak a megyei és a városi könyvtárak. Pályázatukhoz csatlakozhatnak más könyvtárak is. Ez esetben szükséges mellékelni a fenntartók szándéknyilatkozatát és kötelezettségvállalását is.

Pályázni lehet az állomány hiányainak felszámolására, az alsóéves hallgatók standard, kötelező és ajánlott olvasmányai többes példányainak beszerzésére, de időszaki kiadványok előfizetésére nem.

A pályázatban meg kell adni a könyvtárba 1995-ben beiratkozott hallgatók számát (lehetőleg tanintézeti bontásban), valamint az általuk kölcsönzött kötetek számát és hozzávetőleges tartalmi megoszlását. Ha a városi vagy a megyei könyvtár vállalja a vonzáskörzetében lévő felsőoktatási intézmény(ek) központi könyvtári szerepkörének ellátását, a velük kötött megállapodást mellékelni kell a pályázathoz. A megítélt összeget a pályázó könyvtár nem utalhatja harmadik félnek, illetve feleknek, a tulajdonába került dokumentumokat azonban letétként átadhatja a vele közösen pályázó könyvtár(ak)nak.

A pályázatokra előírányzott összeg 30 millió forint. Egy pályázó nem kaphat 250 ezer forintnál kevesebbet és 1 millió forintnál többet.

3.

Telekommunikációs kapcsolatok megteremtése

A pályázati kiírás célja, hogy elősegítse megteremteni azokat a *technikai feltételeket* (telefaxok, telekommunikációs vonalak és szoftverek, modemek, számítástechnikai eszközök stb.), amelyek révén a közművelődési könyvtárak csatlakozhatnak a hazai és a nemzetközi információs és könyvtári rendszerekhez és hálózatokhoz. Pályázhatnak az önkormányzati közművelődési könyvtárak.

A pályázatokra előírányzott összeg 20 millió forint.

4.

A társadalom könyvtárképének megváltoztatása

A pályázati kiírás célja, hogy megerősítse és továbbfejlessze az 1995-ben meghirdetett „*Összefogás a könyvtárakért*” elnevezésű mozgalom eredményeit.

Pályázhatnak az önkormányzati közművelődési könyvtárak. Előnyben részesülnek azok a pályázatok, amelyek egy-egy megye vagy városkörnyék különböző típusú könyvtárainak együttműködésére építenek, s amelyek az 1997-ben lebonyolítandó akciók konkrét tervét tartalmazzák.

A pályázatokra előírányzott összeg 5 millió forint.

5. Retrospektív katalógus konverzió

A pályázati kiírás célja, hogy elősegítse a nagy tudományos könyvtárak **katalógusainak számítógépesítését**. A pályázaton rész vehet a *Janus Pannonius Tudományegyetem Könyvtára*, a *József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtára*, a *Miskolci Egyetem Központi Könyvtára*, az *Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtára*, valamint a *Veszprémi Egyetem Központi Könyvtára*.

Pályázati feltételek:

- az elnyert támogatásból csak külföldi kiadványok leírásai konvertálhatók,
- a leírásokon szereplő adatokból a hatályos magyar szabvány szerint kell a gépi rekordot elkészíteni,
- a megfelelő fordítóprogram elkészülte után a rekordokat HUNMARC formátumban kell bármely hazai könyvtár rendelkezésére bocsátani, s értük csak az átadással kapcsolatosan ténylegesen felmerült költségeket szabad felszámítani,
- a pályázat keretében elnyert összegeket hardver beszerzésére nem lehet fordítani, csak a rekordok előállítására (a konverziót külső cégtől is meg lehet rendelni),
- a pályázónak javaslatot kell tennie arra vonatkozóan, milyen szakterületen, milyen időhatárok között megjelent művek leírásait kívánja konvertálni, s mely könyvtárakkal kíván együttműködni a kettőzések elkerülése végett,
- egy-egy rekord előállítására legfeljebb 250 forintot lehet előirányozni, mely összegnek tartalmaznia kell minden járulékos kiadást is; a pályázónak 1997. december 31-ig minimum 8000, számítógéppel kezelhető rekordot kell elkészítenie.

A pályázatokra előírányzott összeg 10 millió forint.

6. Könyvtárközi kölcsönzési alap

A pályázati kiírás célja, hogy kísérletet indítson az országos **könyvtárközi kölcsönzés** anyagi alapjának megteremtésére. A kísérlet célja annak a mechanizmusnak a kialakítása, amelynek révén a szolgáltatást nyújtó könyvtárak ráfordításaikért térítésben részesülhetnek, a szolgáltatást igénybe vevő könyvtárak terhei pedig könnyebbé válhatnak. A kísérletnek választ kell adnia arra a kérdésre is, mekkora központi előirányzat kívánatos a rendszer működtetéséhez, milyen források jöhetnek számításba a finanszírozására, mekkora terhek hárulhatnak a szolgáltatást nyújtó és igénybe vevő könyvtárakra, valamint a használókra. A pályázatnak tartalmaznia kell a realizálni kívánt koncepció kifejtését, a kísérlet költségvetését, az elszámolás módszereit, a külföldi és hazai dokumentumokért fizetendő térítési díjat a szolgáltató könyvtáraknak, a kísérleti szakaszban bevont könyvtárak körét, a részvétel feltételeit stb. (A kísérlet szempontjából nem minősül könyvtárközi kölcsönzésnek egy-egy megye önkormányzati közművelődési könyvtárai között, vagy egy-egy felsőoktatási intézmény könyvtárai – legyenek bár más-más telephelyen – között, vagy azonos fenntartóhoz tartozó könyvtárak (pl. akadémiai intézeti könyvtárak) között lebonyolított átkölcsönzés. A kísérlet

lebonyolítására pályázatot nyújthat be bármely könyvtár vagy vállalat, illetve vállalkozás (pl. kft., bt.). A pályázatra előírányzott összeg 5 millió forint, amelyből a pályázó saját költségeire 10-15%-ot számolhat el.

7.

Résztétel a nemzetközi együttműködésben

A pályázati kiírás célja, hogy előmozdítsa a hazai könyvtárak bekapcsolódását a nemzetközi könyvtári és információs rendszer különféle vállalkozásaiba, kísérleteibe, valamint szolgáltatásaiba.

Pályázni lehet az együttműködés személyi és anyagi-technikai jellegű kiadásainak fedezetére. Pályázatot nyújthat be bármely könyvtár. Előnyben részesülnek azok a pályázatok, amelyek az Európai Unió és az Európa Tanács projektjeihez való csatlakozásra irányulnak, továbbá azok, amelyek a közép- és kelet-európai országok könyvtárügyével való együttműködést kívánják erősíteni.

A pályázatokra előírányzott összeg 5 millió forint.

*

Pályázni a Nemzeti Kulturális Alap Igazgatósága által rendszeresített adatlapon lehet, amely a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros c. szakmai lap 1996. évi júniusi számában is megjelenik a könnyebb hozzáférhetőség céljából. A lapban megjelent adatlap felhasználható és sokszorosítható. Minden pályázathoz külön adatlapot kell kitölteni és benyújtani. A hiányosan vagy pontatlanul kitöltött adatlapok, illetve a megjelölt határidőn túl beérkezett pályázatok érvénytelenek.

A pályázatokat kizárólag postai úton 1996. szeptember 15-ig lehet benyújtani a Nemzeti Kulturális Alap Igazgatóságának címére (1062 Budapest, Bajza u. 32.).

A benyújtáshoz szükséges adatlap az Igazgatóság címén, továbbá a Művelődési és Köznevelési Minisztérium Ügyfélszolgálati Irodáján (1052 Budapest, Szalay u. 10-14. földszint) szerezhető be személyesen; az Igazgatóságtól – bérlettel ellátott A/4-es válaszborték megküldésével – postai úton is igényelhető.

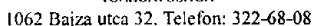
Az Alap pénzeszközei nem használhatók fel építési jellegű beruházásokra, felújításokra, állandó fenntartási és üzemeltetési célokra, alaptőke emelésére, továbbá nem ruházhatók át harmadik fél részére. A pályázati felhívásban nem közölt feltételeken kívül a 8/1994. (IV. 26.) MKM rendelet az irányadó.

A Kollégium fenntartja magának a jogot, hogy mind a benyújtott pályázatokat, mind a nyertes pályázatok megvalósulását a helyszínen szakmailag és pénzügyileg ellenőrizze.

A Kollégium a pályázatokat a benyújtási határidőtől számított 60 napon belül bírálja el és a döntés eredményéről a pályázókat értesíti.

A pályázattal kapcsolatos felvilágosítást technikai jellegű ügyekben a Nemzeti Kulturális Alap Igazgatóságától írásban és telefonon (tel/fax: 322-6808 vagy 351-5463), érdemi kérdésekben a Kollégium tagjaitól (Ambrus Zoltán (66) 454-354, Csaba Gabriella 321-2527, Domsa Károlyné 138-2344, Gomba Szabolcsné (52) 316-666, Illyés Katalin 175-0240, Papp István 118-5815, Poprády Géza 155-6167) lehet kérni.

Könyvtári Szakmai Kollégium

Azonosító:

KÖNYVTÁRI SZAKMAI

1.8. *Gazdálkodó szervezet statisztikai számjele:*

2.3. A lebonyolító adószáma:

3. **Pályázati cél**

3.1. A pályázatot a pályázati kiírás _____ pontjára/témájára nyújtom be.

3.2. Pályázati téma rövid leírása (max. 120 betű):

3.3. A pályázat témájának, illetve a megvalósítás módjának részletes leírását **mellékelem.**

4. **Pályázat tervezett megvalósítása**

4.1. Megvalósulás időszaka

4.1.1. Kezdő időpont: _____ év _____ hó _____ nap

4.1.2. Befejező időpont: _____ év _____ hó _____ nap

4.2. Megvalósításhoz szükséges teljes összeg: _____ ezer Ft

4.2.1. Megvalósításhoz meglévő saját forrás összege: _____ ezer Ft

4.2.2. Megvalósításhoz már rendelkezésre álló egyéb forrás megnevezése (az igazolás másolatát **mellékelem**):

összege: _____ ezer Ft

4.2.3. Megvalósításhoz igényelt egyéb forrás (más alaphoz, alapítványhoz stb. benyújtott pályázat)

– megnevezése: _____

– összege: _____

4.2.4. Megvalósításhoz hiányzó összeg: _____ ezer Ft

4.3. A 4.2.1. és 4.2.2. alatt felsorolt források fedezetigazolását **mellékelem.**

5. **Igényelt támogatás**

Teljes összege: _____ ezer Ft

Ebből:

5.1. **Vissza nem térítendő támogatás**

5.1.1. Egy összegben _____ ezer Ft

5.1.2. Részletekben igényelt összeg folyósításának ütemezése:

Időpont: _____ Összeg: _____

Időpont: _____ Összeg: _____

Időpont: _____ Összeg: _____

5.2. Visszatérítendő támogatás

5.2.1. Visszatérítendő támogatás igényelt összege: _____ ezer Ft

5.2.2. Visszafizetés vállalt ütemezése:

Időpont: _____ Összeg: _____

Időpont: _____ Összeg: _____

Időpont: _____ Összeg: _____

Időpont: _____ Összeg: _____

5.2.3. A visszatérítendő támogatás visszafizetésének fedezetére felajánlott biztosíték(ok):

6. Az igényelt támogatás költségkalkulációja:

6.1. Bér, bérjellegű kiadások _____ ezer Ft

6.2. TB járulék _____ ezer Ft

6.3. Dologi kiadások _____ ezer Ft

6.3.1. Ebből: Nagy értékű (20.000 Ft feletti) tárgyi eszközök beszerzése

_____ ezer Ft

6.4. Összesen: _____ ezer Ft

Részletes költségvetést mellékelni kell.

7. Mellékletek (ld. pályázati tájékoztató)

7.1. A pályázathoz mellékelt jogi dokumentáció: _____

7.2. A cégszerű aláírás igazolására mellékelt okirat: _____

7.3. Mellékelt, a pályázatot támogató ajánlások: _____

7.4. Egyéb mellékletek (költségvetés stb.): _____

8. Egyéb adatok

8.1. A Nemzeti Kulturális Alapból az előző két évben elnyert/kiutalt korábbi támogatások azonosító/iktató száma: _____

8.2. A pályázó egyéb közlendői: _____

9. Pályázat besorolása

A pályázatok támogatási célok szerinti besorolásához, illetve kezeléséhez kérjük a pályázatot – az alábbi osztályozás szerint – a megfelelő kockában történő jelöléssel (x) minősíteni (Pályázatonként **csak egy**, a legjellemzőbb minősítés szükséges.)

- 9.1. Kultúrateremtő kezdeményezések, programok és alkotások (könyv, zenemű, színházi produkció, műtárgy, film stb.) megvalósítása, ill. létrehozása ☐
- 9.2. Kulturális alkotások megóvása, megőrzése ☐
- 9.3. Kulturális és művészeti alkotások nyilvánosságra hozása és terjesztése ☐
- 9.4. Nemzetközi kulturális kapcsolatok (rendezvény, vendégszereplés, tanulmányút stb.) ☐
- 9.5. Kulturális és művészeti évfordulók ☐
- 9.6. Egyéb, a fenti kategóriákba nem tartozó program ☐

10. Nyilatkozatok

- 10.1. A lebonyolító elvállalja a pályázat szabályszerű pénzügyi lebonyolítását.
- 10.2. A pályázó (és lebonyolító) aláírásával igazolja a rávonatköző adatok helyességét és kijelenti(k), hogy csőd-, felszámolási- és végelszámolási eljárás alatt nem áll(nak).
- 10.3. A cégszerű aláírásnál a neveket írógéppel vagy nyomtatott nagybetűkkel is szíveskedjenek feltüntetni!

199

P.H. _____ a lebonyolító (cégszerű) aláírása

P.H. _____ a pályázó (cégszerű) aláírása

Mellékletek: _____ db

Pályázati tájékoztató

Tisztelt Pályázónk!

Pályázati tájékoztatónkkal Önnek szeretnénk segítségére lenni, ezért kérjük, hogy az adatlap kitöltése előtt tájékoztatónkat figyelmesen elolvasni szíveskedjék. A pályázati adatlap kitöltésének hiányossága, illetve az előírt mellékletek csatolásának elmulasztása ugyanis a pályázat érvénytelenségét vonja maga után.

A PÁLYÁZATI ADATLAP kitöltésével kapcsolatos fontosabb tudnivalók:

1. Pályázni csak a Nemzeti Kulturális Alap Igazgatósága által kiadott űrlapon, és csak postai úton lehet. A pályázati adatlapot és a csatolandó mellékleteket egy példányban frógéppel vagy nyomtatott betűkkel olvashatóan kell kitölteni.
2. Minden pályázati témára (lásd a pályázati felhívást) külön pályázati adatlapot kell kitölteni.
3. A hiányosan vagy pontatlanul kitöltött űrlapok, valamint a határidőn túl érkezett pályázatok **érvénytelenek**.
4. A pályázatokat elbíráló szakmai kollégiumok döntése végleges, felülbírálatát kérni nem lehet.
5. Magánszemélynek, ha nincs bonyolítója, **közvetlenül csak külön e célra nyitott, elkülönített bankszámlára** történhet átutalás, **betétkönyvbe**, illetve **átutalási számlára nem**.
6. Az adatlap 5. 2. 3. pontjánál a fedezetlenül felajánlott biztosítékokat kell konkrétan megjelölni, mint pl. költségvetési intézmények esetén – a felügyeleti szerv kezességvállalása, vállalkozás és magánszemélyek esetén bankgarancia, kezes stb.
7. A nem önálló, de saját pénzforgalmi jelzőszámmal/bankszámlával nem rendelkező pályázó szervezeteknek (szervezeti egységeknek, vagy határon túli pályázóknak) **pénzügyi lebonyolítót** (alapintézmény, fenntartó, GAMESZ, érdekképviseleti szerv stb.) kell igénybe venniük. A pályázó és a bonyolító a pályázati célhoz szükséges pénzfelhasználásban és az elszámolásban – egyetemleges felelősséggel – tartozik együttműködni. A szakmai beszámolót a pályázó tartozik elkészíteni.
8. Az adatlap 7. 1. pontjában az egyes pályázóknak a következő **jogi alapidokumentumokat** kell felüntetni és a pályázatához mellékelni:
 - **Non profit szervezeteknek**, mint (köz)alapítvány, egyházi intézmény, vallási felekezet, köztestület, egyesület, egyéb társadalmi szervezet stb. – **az érvényes alapító okiratot (alapszabályt) és bírósági bejegyzési végzést.**
 - **Közhasznú társaságoknak 30 napnál nem régebbi cégkivonatot.**
 - **Társas vállalkozásoknak**, mint közkereseti társaság (kkt.), betéti társaság (bt.), korlátozott felelősségű társaság (kft.), részvénytársaság (rt.), egyéb jogi személyiség nélküli társaság, polgári jogi társaság (pjt.), egyesülés, közös vállalat, szövetkezet, gazdasági munkaközösség, át nem alakult állami gazdasági szervezet stb., továbbá az egyéni cégnek – **30 napnál nem régebbi cégkivonatot.**
 - **Egyéni vállalkozóknak a vállalkozói igazolvány 30 napnál nem régebbi hiteles másolatát**, illetve a csak adószámmal rendelkező egyéni vállalkozónak az **adóhivatal által kiadott, 30 napnál nem régebbi adószám-igazolást.**
9. Az adatlap 7. 2. pontjához: A pályázók cégszerű aláírás igazolására kötelezettek, ami történhet banki/kincstári aláírásbejelentő fénymásolatának bank, illetve a kincstár általi **eredeti záradékolásával** vagy más hiteles banki igazolással, felügyeleti szervi igazolással, közjegyzői aláírási címpéldánnyal, továbbá egyéb hitelt érdemlő módon. **Az aláírási jogosultság igazolása csak 30 napnál nem régebbi – eredeti vagy hitelesített – okirattal történhet.** Kivételt képeznek a cégkivonat becsatolására kötelezett pályázók, mert esetükben a képviselői jogosultságot a cégkivonat tartalmazza.
10. A bonyolító a mellékletek (7. 1.) vonatkozásában a pályázókkal **azonos szabályok** az irányadók. Bonyolító közreműködése esetén a cégszerű aláírás igazolása (7. 2.) a pályázónak is szükséges, kivéve ha a bonyolító az alapintézmény (pld. egyetem – tanszék, megyei múzeum igazgatóság – nem önálló tagmúzeum, ÁMK – könyvtára stb).
11. Azoknál a pályázóknál, akiknél a Nemzeti Kulturális Alapnál történő előző évi eredményes pályázat óta jogi és/vagy személyi változás nem volt, az adatlap 7. 1. és 7. 2. pontjainál a korábbi azonosító számmal való hivatkozással mentesülnek a mellékletek (lásd 7–10. pontokat) ismételt csatolása alól.
12. A nyertes pályázókkal – a pályázati kiírásban foglalt cél megvalósítására, illetve a támogatás összegének folyósítására – az Igazgatóság szerződést köt. A támogatás szerződésszerű felhasználását a pályázatot kiíró szakmai kollégium és az Igazgatóság **ellenőrzi**.

Nemzeti Kulturális Alap Igazgatósága
H-1062 Budapest, VI. Bajza u. 32.

A változás, a stabilitás, a túlélés dilemmái

1. A magyar könyvtárügy soha nem volt ilyen kedvező helyzetben, mint most.
 - a) Nincsenek ideológiai feladatai és megkötöttségei.
 - b) Nem kell direkt módon szolgálnia egy politikai rendszert.
 - c) Nincsenek központi direktívák, párthatározatok, fejlesztési koncepciók stb., amelyeket tűzön-vízen át végre kell hajtani!
 - d) Sokoldalú és hasznosítható nemzetközi kapcsolatokkal bír.
 - e) Jól képzett személyi állomány áll rendelkezésre.
 - f) Egy jelentős technológia-váltás kezdetén vagyunk, nem elmaradva a nyugat-európai átlagtól.
 - g) Új kihívások jelennek meg, új társadalmi elvárások fogalmazódnak meg a művelődésügy egésze, így a könyvtárral szemben is.
 - h) Jó a társadalmi elfogadottságunk:
 - politikusok,
 - mértékadó személyiségek (Konrád György, Petrovics Emil),
 - használóink.
 - i) Folyamatosan nő a használói létszám és igény szint.
 - j) Szabad partnerválasztás van az együttműködésben. Nem kötelező a hálózati és egyéb kapcsolódási elvek betartása.

Tehát véleményem szerint nem sorscsapás, amiben élünk, nem egy természeti katasztrófa, amiben különleges túlélési technikákat kell megtanulnunk és gyakorolnunk. (Egyébként is: emlékezve katonáskodásomra, az egyéni védőfelszerelésekkel mindig baj volt: vagy lyukas volt, vagy méretproblémák adódtak, vagy nem tudtam időre magamra rángatni, és a kiképző közölte: „Maga, katona, meghalt!”)

Nem túlélésre kell berendezkedni!

Aki ezt teszi

- a) átmenetinek,
- b) tőle függetlennek gondolja,
- c) ezért csak vár.

Megélésre, ennek a helyzetnek a megélésére és feldolgozására kell berendezkedni.

Véleményem szerint ez adja ennek a korszaknak a valódi értékét!

Ez adja a most dolgozó könyvtárosok valódi feladatát és ez jelenti felelősségét is.

Még egyszer a túlélésről:

A túlélő ember meg akarja őrizni a teljes múltját, nem tud szelektálni, csak nosztalgizálni, mindent értéknek tekint, görcsösen ragaszkodik mindenhez, talán azt is megkockáztatom, retrográddá lesz, ő lesz az, aki miatt nincs fejlődés.

A történelmi emlékezet nem azonos a múlttal! A múlt pedig nem azonos céljainkkal! Szerintem a könyvtárügy keserű korszaka nem 1989-ben kezdődött, a hibák és értelmetlenségek jóval korábbra datálhatók. Rendkívül káros-kóros mindaz, ami a magyar könyvtárügyet változatlanul akarja átmenteni egy egészen

más társadalomba. Rendkívül hibás az egészet értékként kezelni. (Már ma is jelentkeznek ennek végtelen megnyilvánulásai: nem a szervezeti felépítés, nem a létszám, nem az ország egészének „lefedettsége”, vagyis a sok könyvtár az érték, az érték ennél rejtőzködőbb: az érték maga a felhalmozott és kellően strukturált dokumentumállomány és a hozzá kapcsolódó kollektív könyvtárosi tudás és az ezekre épülő szolgáltatás! Említettem már a felelősséget. Talán ez a szó keveset jelent még most ebben az átalakulásban a könyvtári közgondolkodásban. Itt az átalakulást-átalakítást nekünk kell végrehajtani. Ez a felelősség!

Nem lehet rákenni a politikára, a felsőbbbségre, a Bokrosra – (ő már nincs is, pedig milyen jó egy bűnbak!), a szakmai szervezeteinkre (ha azokra egy kicsit lehet, de mindig magunkat találjuk!).

Óriási lehetőség! Beleszólhatunk mindabba, ami velünk kapcsolatos! Késérű eszmélet: rajtunk múlik, milyen lesz a magyar könyvtárügy a XXI. század elején. *Gyors vagy lassú-e az átalakulás?*

Megkerülhető-e a leépülés, átépülés? Végbemeget majd automatikusan, tőlünk függetlenül is minden. A humán szféra relatív megkésettsége előny is, hátrány is. Előny annyiban, hogy elemezhető, saját rendszerünkre értelmezhető mindaz, ami a társadalom egyéb szféráiban lezajlott. Tehát van esélyünk a folyamatok befolyásolására. A hátrány az az, hogy a politika és a gazdaság átalakulásának ellentmondásai elhúzódó válságot teremtenek a humán szférában, kapkodások, álcselvekvések, messiásvárás marad osztályrészünk és folyamatos retardálódás!

Ennek megelőzése a legfontosabb küldetés!

Ma még ehhez a munkához jók a feltételeink!

Két szakmai viselkedéstípus, stratégiai gondolkodásforma kell, hogy közelítsen, és egymásba illeszkedjék.

1. A helyi cselekvés, a saját harcok megvívása, a társadalmi felhajtóerő kiaknázása. Ez rendkívül fontos! Én nem hiszem azt, hogy hálózatok, intézménytípusok fognak ellehetetlenedni, hanem elsősorban intézmények és kollektívák.

Azok az intézmények, melyek nem képesek önmaguk értékeit megmutatni, önmaguk szerepét meghatározni, önmaguk kapcsolati rendszerét létrehozni. A lemondó – sodródó, artikulációra alkalmatlan most elvérzik. Kérdezhetik, mire építhető ma stratégia? Hol vannak és milyenek az eszközök egy intézményvezető, a menedzsment kezéügyében? Elvárható-e egy intézményvezetéstől, hogy magáramaradottságában is harcoljon?

Történelmi visszatekintés: talán igazolnak engem a könyvtártörténetet jobban ismerők; a magyar könyvtárügy valódi értékteremtése megkockáztatható – nem a központi döntések és akaratok helyi megvalósításából születtek. A központ inkább kísérő-megengedő-elfogadó-előíró típusú döntéseket hozott. A könyvtárügy fejlődése személyiségek és könyvtáros közösségek harca volt mindig.

De nemcsak erről van szó, hanem arról is, hogy először teremthető meg annak lehetősége, hogy a könyvtárak valóban a helyi társadalom, közösség intézményei legyenek, ne szakmai vagy politikai dogmák egyenruháját hordják! Mi ez, ha nem lehetőség, mi ez, ha nem kihasználásra kötelező körülmény? Tehát az egyik pillér, amire építhetünk, hogy olyan könyvtárat csinálhatunk, amilyet akarunk és amivel mi az olvasónak, a használónak felelünk meg elsősorban.

Tudom, van fenntartó, vannak testületek, vannak elég nehezen elviselhető hivatalnokok, tehát vannak „elvárások” és ezek az elvárások se nem szakmaiak, se nem ideológiaiak, hanem csak úgy lesznek, vannak és változnak! De változnak, vagyis változtathatók.

A másik jó adottság, az a modernizáció. Nemcsak a számítógépesítésre, online kapcsolatokra, tehát a technikai feltételekre gondolok, hanem a szakmai teljesség modernizálására. Egészen onnan, hogy mi a szerepe a könyvtárnak, de elsősorban az új feladatvállalásokra.

Többet kell vállalnunk és lehet vállalnunk mindabból, amit egy információ-igényes társadalom megkövetel. Folyamatosan azt kell mondanunk, miért nem mi csináljuk, ki az, aki nálunknál ezt jobban csinálná? Nálunk megvan minden ismeret, dokumentum, szakmai képesség, tehát ezt nekünk kell csinálni! A mérték csak az igényesség és megfelelő képesség lehet.

A modern magyar könyvtárügy csak ezekből a műhelykísérletekből jöhet létre.

Nekem ehhez nem kell törvénykezés és nem kell a külföldi minta mechanikus másolása sem!

A törvény más miatt kell, de arról majd később.

A harmadik biztos támasz az egyéni stratégiákban (ne tekintsék ezt komikusnak, bizony, kell hozzá!) a becsvágy, kiegészülve tenniakarással és szakmai igényességgel. És még valami fontossal: a kommunikációs képességgel, az együttműködési készséggel. Tövises, sértődött, kishitű, begubózó emberek, személyes sebeket nyalogatva nem hoznak létre semmi újat!

2. A megfelelésnek és az előrelépésnek szerintem még van egy nagyon fontos előfeltétele: ez pedig a szakmai szolidaritás és együttműködés gyors és hatékony áttekintése és új alapokra helyezése.

Amikor azt mondom, hogy csak mi hozhatjuk létre a modern magyar könyvtárügyet, akkor az e nélkül elképzelhetetlen! Miért kell? Mert az együttműködés szabad, nem előírt szerkezetű és irányú. Ebben a „szabadságban” nemcsak sze-

repvállalások, hanem szereptévesztések is megjelennek. De ez a szolidaritás nem a centrumra mutat, de mindazt, amit központnak mondunk, azt létrehozza és élteti!

A szolidaritás nem szájalom, nem a gyengék felkarolása az én értelmezésemben, hanem összetartás, közösségvállalás, az eszmei és gyakorlati azonosság, a közös érdekek alapján. Tehát előrettekintés és nem vélt értékek mindenáron való megvédése.

A szakmai szolidaritás olyan értelmezése hibás és nem vezet sehová.

Nagy a felelőssége szakmai és érdekképviselői szervezeteinknek. Stratégiai elképzelésekkel kell rendelkezniük és azok mentén kell napi harcaikat megvívniuk. Inter helyzetben vannak és lesznek: közvetítő szerepet kell vállalniuk a törvényhozó, az igazgatási és partneri viszonylatokban. Ehhez erősnek kell lenni, egységesnek kell lenni és nagyon következetesnek. Nem vállalhatnak semmilyen más szerepet, csak a változtatás élharcosai lehetnek. Itt dől el a jövőnk! Ez nem pénzkérdés! Állítom, hogy dupla költségvetési támogatással sem lehetne önmagában jobb könyvtári szolgálatot létrehozni, és hogy egy szervezeti amputálással megtakarított pénzt sem érdemes a megmaradt részbe beönteni.

Új partneri viszonyok kellenek és újrafogalmazott együttműködések, az információs világgal, a könyv- és sajtókiadókkal és terjesztőkkel, oktatással, a vállalkozó körökkel. Ezekben mi nem játszhatjuk a gyenge, segítségre szoruló szerepét. Csak az egyenrangú, magabiztos partnert tekintik elfogadhatónak, nekünk nem könyöradományokra van szükségünk, hanem kölcsönösségre.

Állami felelősség

Megkerülhetetlen kérdés, de nem a felismerésen múlik, nem azon, hogy politikusok és hivatalnokok ezt deklarálják. Mert ezt megteszik, de mi a tartalma, pontosabban milyen irányba kell, hogy mutasson? Mi a célja az állami felelősségvállalásnak? És hol a határa? Talán a célban könnyebb megegyeznünk, de a kiterjedtségben nagyon nehéz! Az állam tegye azt, ami a feladata, szoktuk mondani, teremtsen meg a törvényi szabályozás lehetőségét, hozza létre és működtesse azokat a központi szolgáltatásokat, amelyeket a szakma megkövetel, amelyek nélkül hatékonyságban és minőségben nagyon szétszakadna a mezőny, próbálja a felhasználói és egyben a területi eltéréseket is kiegyenlíteni. Teremtse meg a finanszírozás eszközeit. De hogyan? Vagyis hol a gondoskodás határa? Mi még a könyvtári szolgálat? Na ezt, ha lehet, ne az állam mondja meg, hanem mi, ami persze, már elég kínos feladat. De szerintem ezt a békát le kell nyelnünk.

És végül

Nemrégén egy Schwajda György-színdarabban láttam: az egyik szereplő, jó kelet-európai helyzetfelismerő képességéből következően azt a túlélési stratégiát választotta, hogy egymás után, minden létező vallás alapimáját elrebegette, mondván, ami biztos, az biztos. Sőt, a héten egy napot ki is hagyott, hátha nincs isten,

meg egyébként is „a hetedik napon megpihene”. Elgondolkodtam, vezet-e ez a kelet-európaiság valahova, szolgálhatunk-e mi minden urat? És aztán arra is gondoltam, hogy a könyvtárügynek hány istene van és arra, hogy kell-e még szolgálnunk.

Köszönöm!

Ambrus Zoltán

* * *

Az Országos Könyvtárügyi Tanács ügyrendje

A művelődési és közoktatási miniszter attól az óhajtól vezérelve, hogy a könyvtárügyet érintő döntéseihez a szükséges szakértői háttér rendelkezésére álljon, életre hívja az Országos Könyvtárügyi Tanácsot.

I.

Az Országos Könyvtárügyi Tanács feladatai és működése

1. A könyvtárakról szóló 1976. évi 15. sz. törvényerejű rendelet végrehajtásáról intézkedő 17/1976. (VI. 7.) MT. sz. rendelet 30. § (5) bekezdése, valamint a könyvtári rendszer szervezetéről és működéséről szóló 5/1978. (XII. 12.) KM. sz. rendelet alapján a könyvtárak összehangolt irányításának segítésére létrehozott Országos Könyvtárügyi Tanács (a továbbiakban: Tanács) *a művelődési és közoktatási miniszter tanácsadó, véleményező és javaslattevő testületeként működik.*

2. A Tanács feladata:

A Tanács feladata mindazon témák megvitatása, melyekkel a művelődési és közoktatási miniszter megbízza, valamint azon témák megtárgyalása, melyeket a Tanács megfontolásra ajánl a miniszternek.

3. A Tanács 17 tagját a könyvtárügyben érdekelt szakmai és társadalmi szervezetek, valamint a képző intézmények képviselőiből és más könyvtári szakemberek köréből illetőleg szakembereiből a művelődési és közoktatási miniszter kéri fel, 50-50 százalékos arányban.

4. A Tanács élén az elnök áll, akit munkájában alelnök segít. Az elnököt a művelődési és közoktatási miniszter bízza meg, az alelnököt a Tanács választja tagjai sorából.

A Tanács elnöke

- irányítja a Tanács munkáját,
- összehívja és vezeti a Tanács üléseit,
- javaslatot tesz a Tanács üléseinek napirendjére,

- a Tanács többségi véleményét írásba foglalja és a kisebbségi véleménnyel együtt eljuttatja a művelődési és közoktatási miniszternek,
- közvetlen konzultáció esetén exponálja a miniszter számára a többségi véleményt,
- képviseli a Tanácsot.

Az elnököt – akadályoztatása esetén – az általa felkért alelnök helyettesíti. A Tanács munkáját a titkár szervezi.

5. A Tanács éves munkaterv alapján folytatja tevékenységét. A munkatervre a Tanács titkára tesz javaslatot figyelemmel a művelődési és közoktatási miniszter által meghatározott témákra és a Tanács tagjainak javaslataira. A munkatervet a Tanács hagyja jóvá. A Tanács szükség szerint, de legalább negyedévenként ülésezik.

6. A Tanács csak akkor tárgyalhatja a napirendi pontokat, ha a tagok 2/3-a jelen van. A Tanács állásfoglalásait, ajánlásait, javaslatait az ülésen jelenlévő tagok véleménye, illetve írásban beküldött javaslata alapján alakítja ki és közvetlenül a művelődési és közoktatási miniszternek küldi meg, lehetővé téve a kisebbségi vélemény megjelenítését is. Ha az ügy jellege indokolja, a Tanács közvetlen konzultációt kezdeményez. Döntéseit a jelenlévők egyszerű szótöbbséggel hozza meg, kérés esetén a kisebbségi vélemény megjelenítésével.

7. A Tanácsban való részvétel megszűnése:

A művelődési és közoktatási miniszter a Tanács tagjai közül bárkit visszahívhat és helyére – a Tanács javaslatainak mérlegelésével – új tagot kérhet fel.

A Tanács tagja bármikor kérheti a művelődési és közoktatási minisztert, mentse fel a tagság alól.

8. A Tanács tagja jogosult a tagságból fakadó költségeinek megtérítésére.

9. A Tanács titkára, a Könyvtári Osztály vezetője.

A Tanács munkáját a titkár szervezi. Ennek keretében a Tanács titkára

- előkészíti a Tanács munkatervét,
- gondoskodik az ülések előkészítéséről, a meghívók és az ülések anyagainak kiküldéséről,
- biztosítja az üléseken a jegyzőkönyv elkészítését és az érdekeltek részére történő megküldését,
- figyelemmel kíséri a Tanács által az egyes feladatok megvalósítására kitűzött határidők betartását,
- a Tanács tevékenységével kapcsolatos ügyviteli feladatok ellátásának feltételeit a Művelődési és Közoktatási Minisztérium Könyvtári Osztálya biztosítja.

10. A Tanács üléseire – állandó vagy eseti jelleggel, tanácskozási joggal – olyan szakemberek is meghívhatók, akik nem tagjai a testületnek.

11. A Tanács a különböző kérdésekben kialakított álláspontját, az esetleges kisebbségi véleménnyel együtt – a minisztériummal történt egyeztetés után – a sajtóval is közölheti.

12. Záró rendelkezések

A Tanács működéséhez szükséges költségek fedezetét a Művelődési és Közoktatási Minisztérium költségvetésében kell biztosítani.

A Tanács székhelye: 1884 Budapest, V. Szalay u. 10–14.

A Tanács pecsétje: A Magyar Köztársaság címere a következő felirattal:
Országos Könyvtárügyi Tanács.

A Tanács ügyrendje a művelődési és közoktatási miniszter jóváhagyásával válik érvényessé.

Dr. Magyar Bálint

Az Országos Könyvtárügyi Tanács tagjai

Elnök: Dr. Horváth Tibor

Titkár: M. Csaba Gabriella, az MKM Könyvtári Osztályának vezetője

Mgr. dr. Antalóczi Lajos, Egyházi Könyvtárak Egyesülete

Dr. Bakonyi Géza

Balogh Mihály, a MKE Könyvtáros Tanárok Szervezetének elnöke

Domsa Károlyné

Halász Magdolna

Dr. Hermann Ákos

Huszár Ernőné dr., az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiumának elnöke

Kiss Gábor

Kiss Jenő

Dr. Mader Béla

Poprády Géza

Dr. Redl Károly, Közgyűjteményi és Közművelődési Dolgozók Szakszervezete

Dr. Varga Sándor, Főiskolai Könyvtárigazgatók Kollégiuma

Dr. Voít Krisztina

Zalainé Kovács Éva, a Könyvtári és Informatikai Kamara elnöke

Vajda Erik, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöke

Mi lesz veled, közkönyvtár?

(Egy közérzet ürügyén arról, ami kiváltotta)

Szemtől szemben a „hamleti kérdés” problémájával

Itt a tél; csípős, ködös reggeleken talán azért nem szeretem hallani a varjúk káromlását, amiért a szó másik értelmében bajaink fölött a panaszzkodást vagy siránkozást sem, elég lehangoló maga az épp erre járó idő. Aki meg arra vete-medik, hogy az időt szidja, annak mindig valami más baja van elsődlegesen. Hát én már ezért sem fogok káromni itt, csakazértse!

Nemrég megkérdezte tőlem a Fehérvár Rádió riportere, hogyan érzem magam, mint városi könyvtárigazgató... (Valójában persze a körülményekre mint közügyre volt – kötelezően – kíváncsi, nem egyetlen ember közérzetére.) Azután az adást hallgatva megdöbbsentem, mekkora sóhajjal vezettem be a választ. Röviden, racionálisan fogalmaztam az ott, néhány percbe férő legfontosabbakat.

Sok mindent nem mondhattam el akkor. Azt, hogy mi mindennek örülök még mint könyvtáros, most is. Azt sem mondhattam el, mi minden miatt vagyok kedvetlen, szomorú, olykor rövid időkre megkeseredett: a járványként terebélyesedő szegénység, a honi kultúra és a kisember látványos nélkülözései, lerongyolódása, ellehetetlenülése miatt. (Kettőjük közül az emberé fáj jobban, merthogy mindannyiunknak itt csak egy élete van; a kultúrának pedig – legyünk ennyire optimisták – legalábbis még hosszú története következik.) Szomorú vagyok a ki tudja hány „a legnehezebb év még ezután jön”-féle jóslások, mondjuk, a majdani főlemelkedést megalapozó, de továbbra is csak „lefelé menés” tűréshatárokat közelítő kényszere miatt. Amit a belátható perspektíva, ama bizonyos alagútvég bizonytalanná tett képzelete sem könnyíthet elviselni.

Nemcsak az ember, a kultúra is már a csupasz bőrén érzi a nélkülözés kínjait. Az erdei vadak egy rész úgy védekezik a zordabb időben, hogy melegebb zugot, barlangot keres, vagy vastagabb bundát növeszt, téli álmod alszik – nos, az intézmények egyike sem teheti ezt. A közművelődés – félve from le, mert nem vagyok egészen biztos benne – szerencsésebbjeinek, mint az először mélyvízbe dobott művelődési házak metamorfózisai után újabban a közkönyvtáraknak kell szembenézniük a hamleti kérdés problémájával.

Igen az utóbbi években már hozzászokhattunk lassan, hogy a művelődés alapintézményeit is többé-kevésbé kikezdte az ilyen vagy olyan fokú létbizonytalanság. A könyvpiac – és minden szolgáltatás – magasba szökő áraival lépést nem tartó költségvetés mozdulatlansága a később bekövetkező nagyobb bajok első tünete mindenütt. Nem kell hozzá szakértelem, hiszen a legegyszerűbb logikai művelettel belátható, hogy a könyvtár állománygyarapítási lehetőségeinek fokozatos romlása következik ebből, mégpedig nagyjából az infláció százalékaránya szerint, évről évre. E folyamatban az is kiszámítható, hogy az összetevők válto-

zatlansága esetén mikorra lehetetlenül el teljesen, vagyis mikor következik be az a képtelen állapot, hogy már egyáltalán nem vehet könyvet (és persze más dokumentumot sem) a könyvtár. Amikor legfeljebb már csak a béreket, az áram- és fűtésszámlákat tudja fizetni – ha tudja még –, hogy egyáltalán kinyithasson...

Kérdés persze, hogy ilyenkor, új dokumentumok nélkül, érdemes-e egyáltalán kinyitnia. Mert ugyan ki tudná meghatározni, hogy az így befagyasztott közgyűjtemény használati értéke az eredetinek hányadrészére redukálódik – és milyen rövid idő alatt? S ha ezt forintosíthatnánk, egyáltalán megközelítené-e, és az idő múlásával mennyire romló arányban, a ráfordításokat? Nem jó gondolat, nem folytatom...

A visszavonulás kínálkozó alternatívái

Ez a katasztrófahelyzet persze átmenetileg kikerülhető, eleinte, ideig-óráig késleltethető bizonyos szakfeladatok átcsoportosításával, ami azért jócskán öncsalás, mert csak szükséges fejlesztésekről, tevékenységről való lemondás árán takarítható meg pénz egyéb célra – esetünkben az állomány gyarapításaira, mint mégiscsak legfontosabbra. A meg nem állapodó árak következtében azonban a dokumentumbeszerzés növekvő szükségletei csakhamar fölélik a föloldható, csekélyke „tartalékokat”, s egy-két év leforgása után már a működési keretek fokozatos szűkítése, a szolgáltatások csonkítgatása árán sem tartható a gyűjtemény még tűrhető színvonalú gyarapítása, vagy – hogy metaforával éljek – a még értelmes tevékenység, intézményi lét végsőkéig védendő, belső várfala.

A nincs ugyanis iszonyúan nagy úr, ha nem épp a legnagyobb, mert ennél a legutolsó várfalnál sem állítható meg. Előbb a szükséges példányszám lefaragása, majd a művek körének kényszerű szűkítése következik: annak latolgatása, ugyan mi az, ami mégis kevésbé fontos, amit nem keresnek naponta többen is az olvasók? Aminek a hiánya holnap még nem vált ki botrányt? Vagyis marad ama kínos, szakmai megalkuvásokkal terhes, „körömrágós” szerzeményezés, amely persze grafitceruzával és radírral állítja össze megrendeléseit, minthogy folyton átdolgozni, visszavonni, csonkítani kényszerül – következésképp e viszonyok között és miatt csak többe dolgozik, mert nem tud jól dolgozni, már lehetetlen jól dolgoznia! S ha ez netalán feszültséget, rossz közérzetet kelt a gyarapítást lelkiismeretesen végezni szándékozó szakemberben – mert azért ugye, mégiscsak frusztrálhatja a személyiséget? –, azon csodálkoznék, ha nem hatna egyéb tevékenysége is.

A válsághelyzet, a mentés és túlélés vészprogramja

És eddig eljutva nincs sok értelme emlegetni a gyűjtemény helyrehozhatatlan sérüléseit, a nagyon is érzékelhető, többnyire pótolhatatlan hiányokat, hasadékokat a korábban körütekintően gondozott állomány testén. Az egészséges organizmus reflexei a megbomlott egyensúlyviszonyok között nem működhetnek tovább; a könyvtár, ill. egyes munkafolyamatok belső törvényszerűségei, sajátos arányai, összefüggései hatályon kívül helyeződnek, s a válsághelyzet, a mentés, a

túlélés öntörvényű szabályai, vészprogramja lépnek életbe. Az intézményi hal-
doklásnak ebben az – általam szerencsére csak részint megélt – stádiumában az
objektív társadalmi szükségleteknek, ill. a velük adekvát szakmai elvárásoknak
való megfelelést azonnal egy minőségileg alacsonyabb szintű készenlét program-
ja váltja fel. Egyszerűen azért, mert ez kevesebbe kerül, és csak ennyire telik.

E minőségi visszaesés lényege a könyvtár egészséges funkciórendszerének zsu-
gorodásában ragadható meg leginkább. Abban, hogy a tényleges társadalmi szük-
ségletek – valljuk be, sokszor valóban túl tágas körre és időhatárokra érvényes,
elvontan fogalmazott és illuzórikus – teljesítésének célja helyett csupán a köz-
vetlen környezet konkrét, sokszor partikuláris és problematikus igényeinek ki-
elégítését vállalja fel. A szorosabbra fogott anyagiak mellett szerényen sikeres
így lehet olcsóbban, rövid távon – ám az utóbbi tartalma és terjedelme (noha
nem intézhető el ennyiben!) nyilvánvalóan szűkebb az előbbinél.

E lényeges, egyáltalán nem szembetűnő társadalmi változást persze hamaro-
san követik a – már látogatókat is érzékenyen érintő – szolgáltatáscsökkentések,
kényelmetlenségek. Hiszen az elromlott másológép megjavítására, esetleg pótlá-
sára ugyanúgy nincs pénz, mint a korábban népszerű rendezvényekre, vagy el-
készült bibliográfia kiadására. Nem kell részleteznem, mit jelent, ha egy szétmál-
ló függönyfal, az elrongyolódott fotelek és elöregedett világítótestek nem cserél-
hető ki újakra, sőt, már a fénycsövek pótlása sem lehetséges. Megérjük, hogy
ránkötődjék? A tervezett, de elmaradó fejlesztések fájnak még a legkevésbé: a
meg nem vásárolt számítógépeket, adatbázisokat nem keresik az olvasók – igaz,
számon se kéri senki.

De a romló körülmények még nem teljesednek ki ennyiben. Előbb-utóbb ar-
ról is dönteni kell, hogy a régi szervezeti keretek fenntartására mind elégtelenebb
működtetési költséget vajon nem ésszerűbb-e pl. egy nagyobb kiterjedésű városi
fiókkönyvtári hálózatban a tagkönyvtárak megritkításával hasznosítani, hogy ke-
vesebb egységben, de legalább a megmaradókban az elfogadható ellátás szintjét
biztosíthassuk. A kérdés – gondolhatnánk, formális, mert ugyan ki vállalná az
ezzel ellentétes döntés nyilvánvaló következményeit? Viszont nem árt számítás-

ba venni, vajon az ilyen „karcsúsítás” hány évre, meddig halasztja el az összeomlást, s nem éppen önmaga készíti-e elő így, „önként, dalolva” a saját felszámolását...

Ötletvariációk a „kizökkent idő” helyrehozatalára

Igen ám – szólhatna közbe bárki – de mi van akkor, ha a lesújtó körülmények nem frusztrálják, hanem ellenkezőleg: problémamegoldó gondolkodásra, egészséges védekezésre, tettekre serkentik a könyvtárost, az intézményért felelős vezetőt? Lehet-e az életéért menekülőből hős? Vagy: miként a hűtőszekrénybe zárt terhes anyában a magzat, lehet-e Szerjózsa, aki nem hagyja magát, tornászni kezd – és nem fagy meg!... Hát igen, lelkendezhetnénk kórusban, csakugyan ez az erkölcsileg egyedül elfogadható válasz a kihívásra. Az Emberé, aki nem adja meg magát, akit nem lehet legyőzni... De nézzük csak, mit is tehet ez a megoldást kereső szakember a problémáira többnyire érzéketlen (persze hogy sajtószertei kőkemény) valóságban?

A fölbolydult képzelet először a mecénásokban, a szponzorokban reméli megtestesülni a szegény sorsú intézmény mentőangyalait. Egy jól működő alapítvánnyal minden gond megoldódhat. Megint rá kell jönnünk azonban, mégsem vagyunk annyira szerencsések, mi magyarok. Soros Györgyünk, akinek a mi könyvtáraink is sokat köszönhetnek már, millárdos veszteséget szenvedett, Spéter Erzsébet megsértődött. „Kicsiben” sem jobb a helyzet; még szerencse, ha a megkeresésekre csak udvarias, sajnálkozó mosoly kíséri az elutasító választ. No persze, az életképes alapítványok elterjedéséhez nemcsak tőke, adakozó kedv, de ösztönző adóviszonyok is kellenek.

E zsákutca után a megoldást kereső minden lehetséges eszközzel megpróbál nagyságrenddel több – legalábbis elegendő – pénzt a fenntartótól és okos, saját önálló gazdálkodásával előteremteni, vagyis minél nagyobb többletbevételre szert tenni – megcáfolandó a nonprofit szféra intézményének, a könyvtárnak alapjaiban „deficites” voltát... A privatizáció, a piacosodó gazdaság korában a jég hátán is megélő, korszerű modellt csak a vállalkozó könyvtár képviselheti – vélik egyes hályogkovács-magabiztos szakemberek. És akárha igazuk lenne, a felületes szemlélőt átmenetileg meg is győzhetik, hiszen jobb feltételek teremthetők e manőverekkel, mintha ölbetett kézzel várnánk a gazdasági helyzet jobb-rafordulását. Minthogy pedig a „sült galamb járatok” várhatóan még jónéhány éven át továbbra is késlekednek (kimaradnak?) a költségvetés hozzánk vezető útjain, e sors nyitotta légüres tér egyelőre a – kalandoroké...

De ne bántsunk senkit, lássuk inkább a tényeket!

Az önfenntartó „vállalkozó könyvtár” legendája és (köz)veszélyes kísérelte

Nem hinném, hogy szakmánk bármely hiteles képviselője a korszerű könyvtárat mint a kultúra templomát akarná megszabadítani – Jézus módján, kötéllel kezében – a kufároktól.

Minthogy a kulturális érték áruként is viselkedik, és a könyvtár nem csupán a kultúra temploma, hanem korunk követelményei szerint legalábbis a város dolgozószobája, tanulószobája, irodalmi szalonja és a közélet színtere is (kíván lenni) egyben – hogy csak Kamarás István immár klasszikus ismérveire hivatkozzam –, mindennapjaink életének a könyvtár falai sem vethetnek gátat, de miért is akarnának gátat vetni?! A köz könyvtárának ma sem a divatot, hanem minden tekintetben a köz valós érdekeit kell(ene) a maga területén és eszközeivel képviselnie! A nagy ügy itt (is) azon áll vagy bukik, vajon felismeri-e (időben) ezeket a mindennapi, először talán jelentéktelennek tűnő tennivalóit a köz könyvtára... Mert ha igen, egy idő után már nem önmagának, nem a könyvtárosnak kell kérnie, minden szükségleteinek igazáról, fontosságáról meggyőzni fenntartóját. (No de ezt is tudjuk már: hiába, régi viccek nincsenek, csak... stb.)

Ismertek a vállalkozó könyvtárak hírhedt és visszafogottabb próbálkozásai: a bizományosi könyvesbolti tevékenységtől a fagyaltárusításig, a bálásruha-bontótól a különféle védőnevekkel szervezett szolidkocsmáig – nem sorolom. Tudunk különféle külső vállalkozásoknak is bérbe adott helyiségekről, ahonnan véglegesen kiszorult, visszavonult a könyvtár! De maradjunk csak a „nem könyvtár-idegen” megoldásoknál. Nincs lehangolóbb, szívszorítóbb jelenség, mint a selejt- vagy főléspéldányait kedvezményesen (értsd: bagóért, fillérékért) értékesítő közművelődési könyvtár. „Kíárusítják, megszüntetik a könyvtárat?” – kérdezi ilyenkor a könyvtáros-eladót az utca embere (joggal, hiszen volt már rá példa!), vagy az újságíró, a helyi rádió riportere az igazgatót... „Póthitelt kérnek új könyvekre, közben áruba bocsátják a könyvtárat...” – tűnődhet el a hír hallatán egy előzetesen fel nem világosított önkormányzati képviselő. Persze, hogy tiltakozunk, persze, hogy meg tudjuk magyarázni: csupán a szükséges, természetes állomány-
apasztásról van szó, melyet a körülmények miatt kell értékesítenünk, s amelyet éppen a gyarapításra forgatunk vissza! De már magyarázkodnunk kell.

Vállalkozó könyvtár – vajon milyen eredményekkel és milyen áron?

Mérgemben mondtam egyszer: ha a könyvtárban vörös lámpás házat nyitnánk, az lenne, csak az lehetne igazán nyereséges! Az ilyen áron gyarapodó „országok rongya” azután – Vörösmarty kísérteties látomásait meghaladva – immár nemcsak a „dühös bujának pongyoláján” kínálhatná és nem csupán megváltó eszméit az emberiségnek... Remélem, nem érte félre, sem ötletnek senki, hiszen eléggé elválasztható a komolyan vehetőtől. Ám mégsem csak jópofaságból vagy „l'art pour l'art” idézem most!

A vállalkozói szellem, a business behatolása a nonprofit szféra olyan intézményébe, mint a könyvtár, engem kezdettől ama mesebeli farkasra emlékeztet, amely először csak az egyik lábát kívánja bekönyörögni a kecskegidák házacskájába...

Hogyan is ér véget a mese? A bevételeket minden áron növelni akaró, sikerre éhes manager vezető egyre inkább és mind könnyebben hajlik arra, hogy a közkönyvtár használatának egykor jól átgondolt ingyenességét előbb-utóbb fokozatosan fölszámolja. Hiszen ha már a köznapi életben csak az értéken vagy ahhoz közelítve vehetünk sok mindent birtokunkba, ugyan kinek jutna eszébe tiltakozni azért, ha a könyvtár is megfizettetné a szolgáltatásait? Ami pedig ingyenes, már eleve gyanús: hiszen mit érhet az, amiért már pénzt sem lehet kérni? – hangzik a közművelődés más területén már ugyancsak megkopott érvelés.

S amiként evés közben jön meg az étvágy, a megindult folyamatokban is nehéz félúton megállni. Nehéz, mert jelzőtábla sincs, amely megálljt parancsolna. Ugyan ki kérné számon a Könyvtári Törvény még érvényben lévő előírásait? Miután megszűnt a szakfelügyelet, a helyi hivatal irodavezetője? Az önkormányzat fél szemét behunyva talán még örül is, ha a könyvtárban megindul, jól megy az üzlet, csak minél kevesebbet kelljen adnia az ezerfelé osztandó költségvetésből... Úgy tűnik, mindenki örülhet, csak épp az olvasó nem, akinek érdekében, akinek szolgálatára az intézményt alapították. Akiket meg sem kell kérdezni, pedig ők vannak a legtöbben. Csak a jogaival élni akaró helyi lakos jár rosszul, aki megfizetett adójával egyszer már jogot szerzett arra, hogy további anyagi áldozatok nélkül is részesülhessen a könyvtár szolgáltatásaiból. Így történik meg, hogy éppen a művelődés legdemokratikusabb intézménye az állampolgár második (?) bőrének lenyúzásába kezd, miközben – amit csak lehet, még egyszer meg akar fizettetni – pénzt kér az olvasótól.

Az igazi problémák akkor jelentkeznek, ha ez az erőszakos, nyereségorientált gondolkodás a döntés pozíciójából kiterjesztheti érvényességét a könyvtár mint információs és értékközvetítő intézmény gyűjtőkörére, ha ez a szűklátókörű, egyoldalú pragmatizmus behatol az állománygyarapítás gyakorlatába is, és mindinkább a napi kereslet igényeinek hullámszásához igazítja azt – kritikátlanul vagy nem a szükséges kritikával. (Persze a következmények napfényre kerülő anomáliáit is ezzel véli elfogadhatónak feltüntetni, igazolni – utólag.) Talán mondanom sem kellene: nem arról az egészséges sokszínűségről beszélek, amit Papp István említett még a rendszerváltás kezdetén egy konferencián, hogy a jövő megújult közkönyvtárai kevésbé hasonlítanak majd egymásra, mert jobban kell igazodnunk látogatóink helyi igény- és szükségletrendszeréhez! Nem, mert az álta-

lam említett ponton, bizonyos arányok tartós, végletes megbillenésével közel kerültünk annak veszélyéhez, hogy a könyvtár lényegileg elveszítse valós értékorientáló szerepét környezetében, miközben a periférikus vagy negatív – legjobb esetben társadalmilag indifferens – értékek felfuttatott forgalmazása mint színes felszín takarja el a valódi hiányosságokat.

Mit kell(ene), ha lehet(ne) számon kérni és ki(k)től?

A jelenség tényleges oka, hogy a gyakorlat szekere is könnyebben gördül abba az irányba, amerre a kisebb ellenállást tapasztalja. Mert ugye, mennyivel inkább akad látogató, aki egy kétes értékű, népszerű regénysorozat hiányát fennhangon teszi szóvá, mint olyan törzsolvasó, aki a sokoldalú hozzáértéssel, arányosan, következetesen gyarapított állományt, akár a teljesítőképességét kérné számon?! Riasztó továbbgondolni: egyáltalán ráér-e még valaki, hogy foglalkozzék ezzel Magyarországon? Vagy nem is kell vele törődnie senkinek, hiszen a feltételek híján momentán jogalapja sincs a számonkérésnek?!... Egyáltalán ki és meddig kérhető számon? A felelősség nyilvánvalóan megoszlik az anyagiakról döntéshozó állam, önkormányzat, illetve a szakmai vezetők, képviseleti testületek között. És persze a szabadságot a kulturális élet területein sem lenne szabad összetéveszteni a vele csak visszaélő szabadossággal. (Más kérdés, hogy nem kötelező kitenni a vörös lámpát arra az intézményre, amely a vállalkozásaival sodródik, szellemileg süllyed ama bizonyos – igénytelenséggel is jellemezhető – szintre.)

A finanszírozási gondokkal küszködő, megoldásokat kereső könyvtárvezetőknek éppúgy tudniuk érdemes, mint egyes vállalkozásaik sikerétől megittasult managereknek, hogy legyenek bármily ötletdúsak, merészek és zseniálisak a bevétel-teremtésben, a könyvtár előbb emlegetett metamorfózisait, ezek horrorváltozatait is beleértve, a fenntartás költségének csak elhanyagolható hányadát, morzsáit képesek produkálni. Karón varjút – mint szoktuk mondani – már láthattuk, de önmagát fenntartó közkönyvtárat, mint nyereséges vállalkozást még soha, egyetlenegy sem! Hát ennyit ezekről a dilettáns félmegoldásokról, az egyszerűen sírni- és nevetnivaló tévhitokről.

Legyen kijózanító tény, amit tudomásul kellene vennie a mindenkori kormányoknak és önkormányzatoknak is, hogy egyelőre törvényben rögzített, vitathatatlan köteleességük a lakosságnak alanyi jogon nyújtott, meghatározott szintű, közkönyvtári szolgáltatás. Végig kellene gondolni, hogy nélküle nincs fejlődés, előrehaladás, nincs társadalmi fölemelkedés, És Európa sincs. Nem árt emlékezni arra sem, hogy az Egyetemes Emberi Jogok Nyilatkozatát egészében – a 22. cikkelyével együtt – annak idején Magyarország is aláírta, ez alól pedig sem fent, sem lejjebb, sehol nincs kibúvó. Sem fölmentés. Elvileg.

Mi lesz veled, közkönyvtár? (Mi lesz veled, Magyarország?) Reméljük, nagyobb veszteségek nélkül vészeljük át ezt a telet, a még néhány esztendőn át erre járó rossz időt. Ha meg hamarabb ránk mosolyogna életben tartó melegével a tavasz, ha tévednék mégis, lelkelem rajta: boldogan vállalom majd utólag a károkozás vádját...

Neményi László

Egy komoly(talan)nak látszó tűnődés

(Nézetek egy könyvraktár mélyéről)

Daragije druzja, kolleginák, kollégák! Tegyük már helyére a dolgokat, szabaduljunk meg az átkosban szerzett reflexeinktől (mennyi Sztálin lakik még bennünk), mondom én, miután hall az emberfia jött-ment könyvtárosa ezt, azt, amazit, fontos helyeken, úgymint értekezleten, folyosón fülbe súgva, *kocsmát csak úgy mellékesen említve*, sőt körözüvényt is olvas a szaksajtó ürügyén...

Kollégák, próbáljuk komolyan elkerülni a személyeskedő és a lényegről eltevelődő tartalmatlan vitákat! (A lényegről essék már szó, a tartalomról, az illetékesekkel!)

Ugyebár miről is van szó?

Szaklap-ok kellene, *virágozzék minden virág*, ezt én nem is vitatom!

Sőt, adófizetői állampolgári, *régebben a dolgozó nép egyszerű fia*, jogon(án) kérem-hetem, hogy több is legyen! Ezzel részemről a dolog *le van tudva* –, ha óhajom meghallgattatik leszen lap(ok), *előbb-utóbb úgy is, mert valaki csinál majd magának egyet, sőt még tán meg is szeretjük egy kicsinyét, sőt ha nem lesz, hiányozni fog*, ha nem, úgy is jó, legfőljebb szakmailag műveletlen maradok, *tán némi angolszász kultúra magamba szívására vannak még sanszaim*. De most jön a lényeg, tessenek már figyelni: én, Empé állampolgár, milyen jogon kérek számon bármilyen intézményen, szervezeten satöbbi olyasmit, ami nem biztos, hogy tiszte, álmilag előírt föladata. Mondhatnók úri pasziánsza, hogy szaklapot ad ki, ha van rá gusztyusa, pénze, mert ezt csinálni nem olyan nagy bót, inkább hiúsági kérdés. Namármost, itt kezdődik az én különvéleményem. *Ha egy alkotmánybírónak lehet, akkor nekem is.*

Vagyis tisztázzuk: a tulajdonos (csupa nagybetűvel) fizet és diktál, *ösmeretes a mondás, aki fizet, annak húzzák el a nótáját*, kiad, kinevez, levált, kirúg, rohangál pénz után, módosítja a profilt, megszüntet, újra kezd stb. Ez mind a kiadó joga, de inkább kötelessége. Az úgy csak pikánsabbá válik több tulajdonos esetén, *ismervén a másik mondást a ló és a tőrő bizonyos összefüggéseiről*, s ha nekem nem tetsző döntést hoz, én max. sóhajtozhatom, tiltakozhatom az édes magyar könyvtárügy nevében (ld. dagadó honleányi, honfiúi kebel!), *de ildomosabb csupán a sajátom nevében tennem mindezt*. Közben azért a tulajdonos dolgozik cefetül és hálából élvezi a nyílt és burkolt kritikát (*tán egy kis anyázást*), továbbá kasszírozza a fejéreszórt átkokat.

Na most kérem szépen, tulajdonosnak lenni komoly felelősség, s láthatóan kejes érzés, csak éppen – néhány elkötelezett, hiú, konok, monomániás embert leszámítva – nem nagyon kérnek ebből a népek, mint ahogy már történt a minapában.

Kérem, ne lepődjünk meg ezen, hiszen a döntést jól meg kell fontolni. A tulajdonos joga és kötelessége csak látszólag egyforma. Az utóbbi igencsak rágós!

Mert itt adott esetben a bukszát is ki kell nyitni!!! S nem illik mindig a másét *(na ja, kis gyakorlással az könnyen elsajátítható)*. Sőt időnként a sajátunkban is mélyebbre kell nyúlnunk a kelleténél, mint ahogy terveztük vagy szeretnénk. Továbbá azt is el kell tűrnünk, hogy a mi tulajdonunkban lévő orgánumban, részben a saját pénzünkön *jó magyaros virtusként* még kritikával is illessenek. Ez itten a kérdés, lehet választani és a döntést jól megfontolni. A vita során tessenek egyszer igazi tulajdonosnak álmod(oz)ni magukat, *na nem a tiéd a gyár, magadnak építed, rózsaszínű, továbbélő nosztalgia alapján*.

Szóval én itt elakadnék, egy pillanatra megpihennék és jó alaposan átgondolnám a dolgokat, és nem hagynám ki gondolatmenetemből a tulajdonosok főnntartóit sem. Mert ez adja ám sava-borsát az egésznek. Tessék egy cseppet medítálni e nem elhanyagolható részleten.

A vitát tulajdonosokkal (esetleg főnntartókkal) tán tulajdonosoknak egymás közt kellene lefolytatni, de nem érzelgős, bús-borongó-magyaros alapon. Hanem igazi tulajdonosi alapon, annak minden előnyével és hátrányával együtt. A dolgok így kerülnek majdan a helyükre, s a többi már gyerekjáték lesz *(kiadót, szerkesztőt találni, nyomdát keresni, főleg sok pénzt szerezni satöbbi)*. Épülhet minden ismét szépen, mint egykoron, a fejlett szocializmus. Mondom mindezt én Empé, némi tapasztalattal, ahogy a mese végén szokott volt állni: aki nem hiszi, járjon utána... Csak tessék, csak tessék.

Empé

P.S. Szeretném, ha cikkemet a szerk. biz. többi tagja írói munkásságom részének tekintené.

Visszatekintés egy boldog emlékezetű pályázatra

Még 1994 őszén történt, hogy a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülete (MKKE) vezetői **Török András** akkori helyettes államtitkár kíséretében fölkeresték **Draskovics Tibor** pénzügyi államtitkárt. Látogatásuk során azt szerették volna elérni, hogy a könyv kerüljön az áfamentes termékek közé 1995-től, mert a 12%-os áfa ellehetetleníti a könyves szakmát.

Draskovics úr ekkor állítólag úgy nyilatkozott, hogy esetleg a tej forgalmi adóját kell emelniük, ha a könyvét elengedik, mert – kell a pénz! Fölajánlotta viszont a vendégeknél, hogy a PM beépít a költségvetési törvénybe százmillió forintot az iskolai könyvtárak könyvbeszerzésének egyszeri támogatása címén, az- tán ez a segítség majd garantált kiadói forgalomnövekedést hoz 1995-re.

A protestáló urak a „semminél több valami” szlogen szellemében elfogadták az ajánlatot, az összeg címzetten bekerült a törvénybe, s a pénzt az illetékesek az Országos Játékalapból átutalták a Nemzeti Kulturális Alaphoz, azon belül is – érdemi döntésre! – az Alap Könyvtári Szakkollégiumához.

A kollégium elnöke, **Ambrus Zoltán** február végén összehívta az ügyben érdekelt különféle csoportok képviselőit, s a minisztériális följobbvalókat is. Ezen

a megbeszélésen – némi érdekütközések után – eldőlt, hogy a szakszerűbb fölhasználás reményében két lépcsős pályázatra lesz szükség.

Előbb pályázzanak a kiadók! – határozott a grémium, – mégpedig 1993 és 1995 között megjelent legalább ezer példányban rendelkezésre álló, főleg kézikönyv jellegű, összefoglaló, gyűjteményes munkákkal. Ez a pályázati fölhívás március közepén került nyilvánosságra, és a hitünk szerint – különben is ugrásra kész kiadók április 7-ig nyújthatták be a kínálatukat.

A Szakmai Kollégium ugyanekkor fölkérte az MKE Könyvtárostanárok Szervezetét, hogy vegyen részt az egész pályázati folyamat tartalmi gondozásában, vállalja a döntések előkészítését a Kollégium számára, valamint megbízta a Könyvtárellátó Közhasznú Társaságot (**KELLÓ**), hogy szervezze majd a technikai lebonyolítást, vagyis tartsa a kapcsolatot a pályázó iskolai könyvtárakkal, gyűjtse össze a könyveket, és könyvtári „kiszereléssel” juttassa el az iskolákhoz.

A KELLÓ bevonásával egyébként reális esélye támad annak, hogy az iskolákba eljutó könyvek összes értéke tovább növekedjék, mert a Társaság lemondott a kiskereskedelmi árrésről, s csak a tényleges forgalmazás rezsiköltségét igényelte. (Így lett a történet végére **száznegyven millió** az induló százmillióból!)

A kitűzött határidőig száz kiadó (sajnos a bejegyzett kiadóknak csak mintegy 10%-a!) 1142 könyvcímmel pályázott, ebből válogatott ki három könyvtárostanárral 208 címet 224 000 Ft értékben, és ezek kerülhettek a kínálati listára.

Ezután jött az egész folyamat legbonyolultabb szakasza: a Kollégium május közepén pályázatot írt ki valamennyi közoktatási intézmény részére két kategóriában. Az alap- ill. a középfokú intézményeknek szólt a kiírás, az előbbieket **hatvan-**, az utóbbiak pedig **százezer** forintig pályázhattak egy nyomtatvány fölhasználásával, amelyen több dolgot is megkérdeztünk, de a hangsúly két szempontra esett: legyen élő, működő (rendszeresen nyitva tartó!) az iskola könyvtára, valamint legyen 1995-re (is!) könyvbeszerzési kerete.

A KELLÓ 5300 címre küldte el az adatlapokat, azaz minden érdekeltnek, tehát nem volt kritérium, hogy van-e az iskolának élő könyvbeszerzési szerződése velük.

A megcélzottak fele, 2685 intézmény nyújtotta be a pályázatát a kitűzött határidőig.

Június közepén voltunk, és ahhoz, hogy kora ősszel eljussanak a könyvek az iskolai könyvtárakhoz, egy hónapon belül, vagyis a nyári szünet derekáig érdemi döntést kellett hoznia a Szakmai Kollégiumnak.

Ekkor az OPKM és a könyvtárostanárok szervezete mozgósította azt a megyei és fővárosi iskolai könyvtári szakemberekből álló gárdát, akik a Kollégium bírálati szempontjai és saját tapasztalataik, helyismeretük alapján javaslatot tettek a végső döntésre.

A hét pontba foglalt bírálati szempontok szerint előnyt élveztek a kistelepülések, aztán az adott településen egyedül lévő iskolák.

Majd az újonnan alapítottak következtek (ha a fenntartó már létrehozta az iskola könyvtárát!), végül a kisebbeknek a nagyobbakkal szemben járt előny, illetve a fővárosban a hátrányos helyzetű, főleg külvárosi iskoláknak.

A szakmai „clózsúri” három hetet kapott javaslatai megtételére. Július közepére végeztünk, az alábbiak szerint.

- az előzetesen kiküldött könyvlistából 60 000 Ft összegig igényelhetett könyveket 1927 pályázóból **1387 alapfokú intézmény, a pályázók 72%-a – nyolcvanhárom millió forintért.**
- 100 000.- Ft összegig rendelkezett 758 pályázóból **557 közép fokú intézmény (73,5%!) – ötvenhat millióért.**

A KELLŐ már korábban szétküldte az Új Könyvek különkiadását a rendelhető címekből, augusztus végéig visszaérkeztek a megrendelő jegyzékek a nyertesektől, szeptembertől novemberig pedig megkapták a könyvtárak a könyvcsoomagjukat egy kísérőlevéllel, amelyben a KELLŐ összefoglalta az egész pályázat menetét, valamint a maga tapasztalatait.

Tapasztalatok pedig akadtak olyan bőséggel, hogy ez a korábban „sohanem volt” akció megérne akár egy átfogóbb, minden kis részletre kiterjedő szakmai elemzést, értékelést – hátha még majd megismétlődik valamikor?

Addig is érdemes már most odafigyelni néhány alapvető tanulságra:

- az első az, hogy sajnos nem sikerült igazán partnerré tenni a kiadókat ebben a számunkra oly egyszerű vállalkozásban. Nagy valószínűséggel nem is így képzelték ők el ezt, hisz akár a KELLŐ és a könyvtárostanárok szervezete kihagyásával is „teríthették” volna elfekvő raktári készleteiket. Ezt a technikát azonban mi már ismerjük korábbi időkből, és a meglehetősen vegyes benyomásaink alapján nem szívesen vállalkozunk az aktív (válogató-megrendelő) helyett a passzív (ajándék elfogadó) szerepet.
- Még így is „bekevertek” a piac törvényei, hisz a kiadók számos olyan portékát fölvettek a kínálati listára, amikről ugyan ordított, hogy semmi keresnivalójuk egy iskolai könyvtárban, viszont nyilván akadt belőlük bőven a készletben. Ugyanakkor több olyan könyvet is hiányoltak erősen az iskolák – elég talán csak az Akadémiai Kiadó kétnyelvű szótárait említenem példaként – amik mindig kelendők a piacon, ebben az esetben sajnos elkerülte egymást a két-féle érdek.
- másik fontos tapasztalat, hogy jobban kell az idővel gazdálkodni. Különösen az elején mentek lassan a dolgok, így talán nem kaptak elég időt a kiadók az információk beszerzésére, a fölkészülésre, s ezért sem volt elég tartalmas a kínálat. Ha gyorsabbak vagyunk, még június vége, tehát a nyári szünet beállta előtt megkaphatták volna az iskolák a visszajelzést a pályázatok eredményéről, nyáron a KELLŐ összegyűjthette volna a könyveket a kiadóktól, hogy aztán augusztus végétől egy hónap leforgása alatt eljuttassa azokat az iskolákba.
- a legkellemetlenebb pedig az volt, hogy néhány kiadó és kiadvány egyszerűen eltűnt menet közben. Március végén még pályáztak, július végére meg kiderült, hogy nincs könyv – vagy már kiadó sincs! Ezért volt kénytelen a KELLŐ esetenként a „nemszeretem” ráosztás eszközéhez nyúlni, vagyis a visszalépett kiadók, a be nem küldött könyvek helyett másokat csomagolni, amiket egy-egy iskola pedig meg sem rendelt, s egyáltalán nem biztos, hogy csak a keret kimerülése miatt nem. Így kaptak középiskolás kötelező olvasmányokat általános iskolák, vagy – ami még a jobbik eset – jutottak már meglévő példányok mellé újhoz egy-egy nagyobb értékű kézikönyvből.

(Szóljon a KELLŐ javára, hogy alkalmanként hajlandó volt utólagos cserékre, ha a könyvtáros elég rámenősen, mozgékonyan bizonyult, pl. személyesen intézte a könyvtárának oly fontos cserét.)

Külön pikáns történet: a **Dunakanyar Kiadó** Pannon Enciklopédiája. Ez a cég valamilyen okból közölte, hogy a pályázaton „átment” könyvei nem jelennek meg, ezért aztán azok a végső listáról természetesen lemaradtak. Annál meglepőbb volt később számos iskolai könyvtárban, amikor novemberben **utánvétellel** megérkezett a kiadótól a 4500,- Ft-os Enciklopédia, és a cég még hivatkozott is rá a kísérő levélben, hogy ezt a könyvet a NKA pályázata is megvételre javasolja, hisz szerepelt az eredeti listán. (Csakhogy **akkor** ingyen kaphattuk volna meg, ami ugye nem mindegy...) A furcsa akció több helyen okozott zavart, a kiadó eljárását aligha tekinthetjük etikusnak.

Persze a tapasztalatok végső mérlege messzemenően pozitív. Sok iskolai könyvtáros kollégánk mondta el, hogy ilyen mennyiségű és minőségű könyvhöz már hosszú évek óta nem voltak képesek hozzájutni és egyöntetű az óhaj: minél előbb ismétlést kérünk.

A szervezők sorra kapják a kétségbeesett hangú leveleket, telefonüzeneteket: ez az akció csodálatos volt, köszönjük mindazon intézmények, szervezetek, szakemberek segítségét, akik bármit tettek ezért a jó ügyért, de ha ebben a nyomorúságos új esztendőben nem kapunk megint valamiféle segítséget, aligha juthatunk új könyvekhez. Mert ezekre már nem jut pénz az iskolákban!

Akik pedig közreműködtek a lebonyolításban, azokat lelkiismeretes munkájukért alighanem tényleg megilleti a köszönet és az elismerés, de ez is csak akkor esne maradéktalanul jól, ha bizton tudnánk: lesz folytatás!

Balogh Mihály

A Könyvtári és Informatikai Kamara hírei

A Magyar Kulturális Szövetség elnökségének 1996. május 16-án megtartott ülésén az elnökség tagjai és a meghívottak tájékoztatást kaptak a foglalkoztatás politika új módjairól. Az MKSZ által létrehozott Exemplum alapítvány hivatott megvalósítani a szövetség közgyűlése által is támogatott Kulturális Ösztöndíj és Támogatási Alap céljait. Az alapítvány pályázatokat fog kiírni a kultúra és a gazdaság helyi és regionális szintű kapcsolatának lehetőségeivel, a kulturális stratégia kidolgozásával kapcsolatban. A pályázatok megvalósítása ösztöndíj formájában is lehetséges lesz.

A Magyar Kultúra 1996/2. száma az 1100 éves évfordulóval foglalkozik, tájékoztatást ad többek között a Nemzeti Történeti Emlékpark ezévi programjairól is. A szövetség támogatta a TÉT (Társadalmi Érdekegyeztető Tanács) nyilatkozatát, melyet az új Alkotmány szabályozási elveinek széleskörű társadalmi megvitatásával kapcsolatban tett.

A kamara részt vett több olyan megbeszélésen is, melyen a személyi jövedelemadó 1%-ának közcélú felhasználásával kapcsolatos megoldási lehetőségekről esett szó. A KIK szakmai napon fogja megvitatni a könyvtárakra vonatkozó javaslatait.

Az MKE Képzési Bizottságának munkájában a KIK képviselőjében a következő szakértők vesznek részt: Bakos Éva (a Haynal Imre Egészségtudományi Egyetem Főiskolai Kar Központi Könyvtárának vezetője), Bertalané Kovács Piroska (a Verseghegy Ferenc Megyei Könyvtár igazgatója), dr. Cholnoky Győző (az OIK főszerkesztője) és Gyüsi László (a tatabányai Móróczi Zsigmond Városi Könyvtár igazgatója).

A kamarát fölkérték, hogy vegyen részt a Bartók Rádió szeptemberre tervezett könyvtári napjának előkészítésében és megszervezésében.

Huszonhat országos szakmai szervezet, köztük a Könyvtári és Informatikai Kamara részvételével áprilisban megalakult a Kulturális Szervezetek Médiakollégiuma. A Kollégium célját az alapító okirat a következőkben határozza meg: „A Kollégium célja, hogy a közalapítványi formában működő közszolgálati műsorszolgáltatók kuratóriumi tagjainak delegálása, továbbá a kuratóriumokban végzett feladatok ellátása során összehangolja a Kollégiumban résztvevő országos szakmai szervezetek tevékenységét.” Munkájában a Kollégium „elsődleges feladatnak a művészeti és kulturális értékek és érdekek képviselését... tekinti”.

Évente legalább négy alkalommal dönt a Kollégium az aktuális kérdésekben, és legalább egy tanácskozást tart. A Kollégium munkájához helyet a Magyar Mozgókép Alapítvány biztosít.

A kuratóriumokba delegált képviselők megbízatása az elnökségi tagok megbízatási idejének megfelelő időtartamra szól, az eredményes munka érdekében.

Májusban a Kollégium megválasztotta küldötteit. A Magyar Rádió Közalapítvány Kuratóriumába a Kollégium dr. Skaliczki Juditot, a kamara főtítkáráat delegálta. A kuratórium első ülésére május 23-án kerül sor.

A Kollégium minden kurátora nyilatkozatot írt alá, melyben kijelenti, hogy a kuratóriumban valamennyi delegáló szervezetek képviselőjét ellátja és tudomásul veszi, hogy részrehajlás nélkül, a delegáló szervezet összességének képviselőjére köteles. A kurátorok kötelesek a kollégium döntései alapján ellátni a képviselőt és tevékenységükről rendszeresen beszámolni.

A KIK május 29-i közgyűlésének napirendje a következő:

Egy regionális fejlesztési stratégia előkészületei (Kiss Gábor, a Megyei Tagozat elnöke)

Előterjesztés a Könyvtári Levelező/lap kiadásának lehetőségeiről (Király Istvánné, Munkahelyi Tagozat)

A könyvtári managementtel foglalkozó kiadványok bemutatása (Skaliczki Judit, főtítkár)

Elnöki beszámoló (Zalainé Kovács Éva, elnök)

Költségvetési beszámoló (Varga Zsuzsa, a Gazdálkodási Bizottság elnöke)

Az MTA Szociológiai Intézet Könyvtára följajánlja – térítésmentesen – a Művelődéskutató Intézet és a VITA Kiadó következő kiadványait:

Závada Pál: Statárium

Életutak 1. Az én Erdélyem

Tokaji András: Mozgalmi dalok Magyarországon 1919–1977.

Regős János: Állami Áruház – tanulmányok 1952–1977.

Míszlivetz Ferenc: Fejlődés tanulmányok. Válság

Kemény István: Velünk nevelkedett a gép

Kapitány Ágnes – Kapitány Gábor: Intézménymimika

Zdenek Mlynár: A prágai tavasz ... és ősz

T. Kiss Tamás – Tibori Tímea: Hajósorszá

Budapesti falfirkák

Andor Mihály: Néma népszavazás

Kultúra és közösség különböző számai, rengeteg példányban

A lista nem teljes, érdeklődni Kelemen Csabánénál lehet (tel.: 156-9457).

Határidő: 1996. július 31.

Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz

Lezárva: 1996. május 20.

57. szám

Pálffy Gyula – Nyolcvankét éves korában rövid szenvedés után elhunyt Pálffy Gyula, a szegedi Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem Gyógyszerészettudományi Kara könyvtárának korábbi vezetője.

Tanácsülés, 1996. április 18. – A könyvtári szaksajtóról folytatott, már korábban tervezett vita egyben arra is szolgált, hogy az MKE kialakítsa véleményét az NKA Könyvtári Szakkollégiumának kérésére. Pogány György alapos történeti áttekintése után a tanács tagjai kifejtették véleményüket az egyes lapokról, ezt követték a szerkesztők beszámolója a lapok helyzetéről, kilátásairól, egyebek között arról, hogy a szakma támogatására milyen nagy szükségük van pályázataik sikeréhez. A tanács az elhangzottak alapján úgy határozott, hogy támogatja a Könyvtári Figyelő és a Tudományos és Műszaki Tájékoztatás kiadását, a Könyv, Könyvtár, Könyvtárosnál viszont profilváltást (valamint a korábbi Könyvtáros és a megszűnt Könyvtári Levelezőlap értékeinek megtartását) tartaná célszerűnek. Emellett a tanács javasolja az elnökségnek, hogy vegye fel a Művelődési és Oktatási Minisztériummal a kapcsolatot a központi szolgáltatások (többek között az Új Könyvek) ügyének támogatása érdekében. – A Fitz-díjra a bizottság négy tagja már megtette javaslatát (a Műszaki Szekció által utóbb delegált ötödik tag is hamarosan megteszi), amelyet a tanácstagok véleményezésre megkapnak. A szavazatokat a titkárság június 14-ig várja, döntés a június 20-i elnökségi ülésen lesz.

Elnökségi ülés, 1996. május 9. – Vajda Erik elnök sri lankai kiküldetése véget ért, hazatérése után Poprády Géza ügyvezető elnöki megbízatása megszűnik, és mint korábban az alelnöki funkciót tölti be, Tuba László pedig póttagként továbbra is részt vesz az elnökségi üléseken. – Az ülésen részt vett Rónai Iván, az MKM Kulturális Örökség Főosztályának új vezetője. – A könyvtári törvénnyel kapcsolatban a szervezetektől eddig öt vélemény érkezett (Békés, Csongrád, Fejér, Zemplén, Dél-Alföldi Bibliotéka). Az elnökség a véleményekről összefoglalást készít. – A könyvtári rendszer fejlesztési stratégiájának kidolgozására kiírt pályázat bíráló bizottságában az MKE-t Vajda Erik elnök képviseli. – A Könyvtári és Informatikai Kamarával közösen összeállítandó szakmai-szakértői jegyzék munkálatait egy bizottság végzi. Első lépés a tevékenységi körök meghatározása, ezt követi a jegyzékbe való felvétel feltételeinek kidolgozása, majd a lehetőség meghirdetése a szakmában. – Az elnökség foglalkozott a közbeszerzési törvény értelmezésének nehézségeivel, valamint a vámtörvény könyvtárakat sújtó kitételeivel. El szeretné érni, hogy a könyvtárak beszerzéseit és a könyvtárközi kölcsönzésben érkező műveket vonják ki a vámkezelés alól.

(Az elnökségi ülés egyéb napirendi pontjairól ld. még az Ellenőrző Bizottság, a Szakmai programok támogatása, a Képzési Bizottság címszavakat.)

Ellenőrző Bizottság – Dr. Tóth Gyula, az EB elnöke írásban nyújtotta be beszámolóját az elnökségnek az 1995. évi ellenőrző bizottsági munkáról és tapasztalatokról (az MKE ellenőrző bizottsága elnökség és a tanács tevékenységét, a tagdíjfizetés és -ügykezelés rendjét, a pályázatok során nyert pénzek felhasználását és elszámolásait, a szervezetek szakmai pályázatán elnyert összegek elszámolását vizsgálta; a területi szervezetek/szekciók ellenőrző bizottságai pedig a szervezetek/szekciók tevékenységét ill. gazdálkodását).

MKM-pályázat – Örömmel értesültünk, hogy a Művelődési és Közoktatási Minisztérium a közgyűteményi társadalmi szervezetek költségvetési támogatására szóló pályázatunk keretében 1,850 eFt-ot ítelt meg az MKE-nek. (Pályázatunk ötmillió forintba szült, tavaly félmillió forinttal több támogatást kaptunk.)

Szakmai programok támogatása – Az MKE szervezetei benyújtották az 1996-os programjaik támogatására vonatkozó igényeiket. Az elnökség döntését – amelyről az érintettek már tájékoztatást kaptak – az alábbiakban ismertetjük: Bibliográfiai Sz.: 80 eFt, Gyermekkönyvtáros Sz.: 140 eFt, Helyismereti Könyvtárosok Sz.: 180 eFt, Könyvtárostanárok Sz.: 185 eFt, Mezőgazdasági Sz.: 30 eFt, Műszaki Sz.: 90 eFt, Olvasószolgálati Sz.: 75 eFt, Társadalomtudományi Sz.: 70 eFt, Zenei Sz.: 30 eFt, Bács-Kiskun M.Sz.: 70 eFt, Békés M.Sz.: 140 eFt, Borsod-Abaúj M.Sz.: 45 eFt, Csongrád M.Sz.: 75 eFt, Fejér M.Sz.: 55 eFt, Hajdú-Bihar M.Sz.: 50 eFt, Heves M.Sz.: 40 eFt, Kisalföldi Könyvtárosok és Könyvtárak Sz.: 90 eFt, Komárom M. Sz.: 65 eFt, Nógrád M.Sz.: 40 eFt, Pécs-Baranyai Sz.: 70 eFt, Pest M.Sz.: 30 eFt, Somogy M.Sz.: 65 eFt, Szabolcs-Szatmár-Bereg M.Sz.: 50 eFt, Tolna M.Sz.: 55 eFt, Vas M.Sz.: 95 eFt, Veszprém M.Sz.: 50 eFt, Zala M.Sz.: 60 eFt, Zemplén M.Sz.: 25 eFt. Összesen: 2.050.000 Ft.

Az elnökség reméli, hogy a későbbiekben figyelembe tudja venni további szervezetek utólag benyújtott igényeit is. Mivel az Országgyűléstől és a Nemzeti Kulturális Alaptól még nem érkezett meg az értesítés az 1996-ra kért elnökségi támogatás odaítéléséről, az összegek átutalására még várni kell. Egyes kérésekre, ha újabb forrásokra sikerül szert tenni, az elnökség még vissza kíván térni.

Képzési Bizottság – Tagjai: Voit Krisztina, Szabó Sándor, Tóth Gyula, Béneyi Miklós, Barátné Hajdu Ágnes, Tóvári Judit (a tanszékek képviselőiben), Balogh Mihály (Könyvtárostanárok Sz., az iskolai könyvtárak képviselőiben), Hegedűs Péter (OSZK). A KIK a következőket delegálta egy-egy könyvtártípus képviselőjére: Bertalanné Kovács Piroska (Megyei Könyvtár, Szolnok), Gyüsi László (Városi Könyvtár, Tata), Bakos Éva (Haynal Imre Egészségtudományi Egyetem Könyvtára), Cholnoky Győző (Országos Idegen Nyelvű Ktár). A négy állandó meghívott: az MKM Könyvtári Osztályának, Közművelődési, Felsőoktatási és Szakképzési Főosztályának megbízottja lesz. A bizottságot az elnök, Nagy Attila hívja össze. A KKDSZ jelezte, hogy szívesen bekapcsolódna a bizottság munkájába, értesítjük őket a bizottság megalakulásáról és örömmel vesszük, ha a szakszervezetet érdeklő témák megtárgyalására elküldi képviselőjüket.

Hazai összefogás, európai együttműködés – A nyíregyházi országos konferencia nagy érdeklődés mellett zajlott le május 2. és 4. között. Itt is szeretnénk megköszönni minden résztvevő nevében a nyíregyházi kollégák hatalmas munkáját és őszinte vendégszeretetét.

Vándorgyűlés – A vándorgyűlés előkészületei jól haladnak. A debreceni szervezők június végén készülnek postázni a programfüzetet a bejelentkezett kollégáknak. A szerda délutáni nyílt napra az elnökség két témát tűzött ki: A könyvtári törvény előkészítésének elvei, helyzete; Érdekek és ellentétek a magyar könyvtárügyben.

Magyar könyvtárosok IV. világtalálkozója – A vándorgyűléshez csatlakozó program előadásai plenáris ülésen és négy szekcióban (A kisebbség és a többség kommunikációja; Hungarikagyűjtés és -feltárás; Gépesítés; Könyvkiadás, könyvkereskedelem, nemzetközi csere) hangzanak majd el. A világtalálkozó rendezői: az Országos Széchényi Könyvtár, a Magyarok Világszövetsége, a Könyvtári és Informatikai Kamara, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete és az MKE Hajdú-Bihar Megyei Szervezete.

Nemzeti Informatikai Stratégia (NIS) – Még egyszer felhívjuk a figyelmet arra, hogy a NIS (javaslat, 1995. december) anyaga hozzáférhető az MKE titkárságán és a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban, valamint a Magyar Ottlapon: Hungarian Homepage <http://www.mtesz.hu/nis> címen az Interneten.

Könyvtári nap a Bartók Rádióban – Szeptember 28-án egész nap a könyvtárakról lesz szó a Bartók Rádióban A kódextől a fénykábelig címmel. A műsor gazdája, a Gordiusz Műhely szívesen fogadja a könyvtárosok ötleteit; programtervüket eljuttattuk a szervezetekhez.

Gyermekkönyvtári Szekció (GYSZ) – Május 23-án a szombathelyi megyei könyvtárban lesz a GYSZ konferenciája „Gyermekkönyvtárak közönségkapcsolatai” címmel. Ehhez csatlakozik a május 24-i burgenlandi gyermekkönyvtáros portya Alsóőr, Felsőlövő, Gleisdorf és Hartberg könyvtáraiban és más kulturális intézményeiben.

Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Szervezet (JNSZMSZ) – Április 23-án költészet-napi ünnepséget tartott a JNSZMSZ a Verseggy Körrel és a Magyar Irodalomtörténeti Társaság Megyei Tagozatával közös szervezésben.

Kisalföldi Könyvtárosok és Könyvtárak Egyesülete (KKKE) – A KKKE 1996. március 22–23-án rendezte meg az osztrák tartományi könyvtárak és a megyei könyvtárak találkozóját. A jó hangulatú rendezvényen a tartományi könyvtárak igazgatói röviden bemutatták intézményük működését, majd a megyei könyvtárak jelenlegi helyzetéről kaptak tájékoztatót a vendégek. A délutáni programban előadás hangzott el A szerzői jog és a könyvtárak, kitekintéssel az Európai Közösségre címmel (Dr. Ilse Dosoudil, Egyetemi Könyvtár, Bécs), és az érdeklődők megismerkedhettek a jelenlegi magyarországi helyzettel (Dr. Mann Judit, Szerzői Jogvédő Hivatal). A második napon a pannonhalmi Bencés Apátságot és Könyvtárat tekintették meg a résztvevők.

Közkönyvtári Egylet (KE) – A könyvtárügy jelenleg legaktuálisabb kérdéséről, a szakmai törvény előkészítéséről rendezett vitát április 24-én a KE a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban az MKM Könyvtári Osztályának a szakmához intézett kérdéseiről. – Ezen az összefüggésben került sor a KE által meghirdetett Könyvtári görbetűkör pályázat díjkiosztó ünnepségére is.

Műszaki Szekció (MSZ) – Az MSZ elnöke, Koltay Tibor küldte a következő hírt: „Az MSZ két rendezvényt tartott a könyvtári menedzsmentről. Március 20-án Koltay Tibor számolt be angliai tanulmányútjáról. Az Egyesült Királyság Külügyminisztériuma, a Know How Fund és a Confederation of British Industry

támogatásával a British Council rendszeresen szervez tanfolyamból és szakmai gyakorlatból álló menedzsment programokat. Ezek elsősorban az ipar és kereskedelem területén dolgozók igényeit vannak hivatva kielégíteni, de szívesen fogadták a könyvtári menedzsment iránti érdeklődést is. Az általános menedzsment-tanfolyam után a Manchester Metropolitan Egyetem és a De Montfort Egyetem könyvtárainak tevékenységét ismerte meg. – Április 25-én Bobokné Belányi Beáta, az ELTE Könyvtártudományi és Informatikai Tanszék adjunktusa tartott előadást arról, hogy a körülöttünk zajló változások főleg a vezetési, menedzselési technikáinkat érintik, valószínűleg ezen a téren várható nagyobb változás és nem a hordozó formátumok vonatkozásában. A minőségre való törekvés előtérbe helyezi az emberi erőforrásokkal való gazdálkodást – a fejlett technika (reményeink szerint) fejlett kapcsolatokat eredményez. Az igazi vezető (mestervezető), aki jó dolgokra képes megihletni munkatársait és az egész munkaszervezetet mozgásba tudja hozni céljai eléréséhez. A T.Q.M. (Teljeskörű Minőségre törekvés a Vezetésben) minden munkatársra épít, ezáltal közös munkára képes mozgósítani. Varga Katalin, az OPKM osztályvezetője a British Council kéthetes angliai és északi-írországi könyvtármenedzsment tanulmányútjának résztvevőjeként mondta el tapasztalatait, elsősorban az út során megismert – ’mestervezetőkről’. Mikulás Gábor (Kecskeméti Tanítóképző Főiskola Könyvtára), szintén a tanulmányút résztvevője, úgy látja, hogy az ottani tapasztalatok alapján és a hazai recesszió körülményei között is az együttműködés felé kell fordulnunk. Rövid előadásában osztályozta és a tanulmányútról vett példákkal illusztrálta az együttműködés különböző formáit. – A programra a Társadalomtudományi Szekció is kiküldött tagjainak meghívót.”

Olvasószolgálati Szekció (OSZ) – Az OSZ május 24–25-én vendégül lát 30 szlovéniai magyar könyvtárost, a muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár munkatársait. A kétnapos program során a vendégek ellátogatnak az Országos Széchényi Könyvtárba, az Országházba, és fogadja őket a szlovén nagykövetség is.

Zempléni Könyvtárosok Szervezete (ZKSZ) – A ZKSZ május 4-én egész napos kirándulást szervezett Budapestre. Először a Parlamentet keresték fel, majd az Országgyűlési Könyvtárban Jónás Károly bemutatta az intézményt és a gyűjtemény néhány értékes darabját (Kossuth Lajos kézzel írott könyvét, az Országgyűlés napi jegyzőkönyvét stb.). Délután a Nemzeti Múzeumban az Őseinket felhozád című nagyszabású honfoglaláskori kiállítást tekintették meg, nem kis büszkeséggel, mert a régészeti leletek közül sok származik a zempléni ásatásokból.

Zenei Szekció – A zenei könyvtárosok márciusi összejövetelükön a kották és a hangzó dokumentumok számítógépes feldolgozásának lehetőségeivel ismerkedtek. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Könyvtárában tartott bemutatón a szép számmal megjelent érdeklődők Gábor Ágnes és Szirányi Gábor könyvtárosok segítségével tájékozódhattak az ALEPH integrált könyvtári rendszer lehetőségeiről.

Megnyílt az OSZK múzeuma – A Széchényi Könyvtárban április 26-án állandó kiállítás nyílt „A nemzet könyvtára – a szolgálat műhelye. Az Országos Széchényi Könyvtár múzeuma” címmel. A kiállítás a könyvtár régi bútorai, berendezési tárgyai, könyvtári munkaeszközei, valamint korabeli fényképek, írásos

dokumentumok segítségével idézi fel azt a régi Széchenyi Könyvtárat, amely közel másfélszáz éven át a Nemzeti Múzeum falai között élt. Az OSZK VIII. emeletén berendezett kiállítás megtekinthető kedden 10–13 óráig, csütörtökön pedig 13 és 16 óra között. Csoportok számára előzetes bejelentéssel megbeszélés szerint is, tel.: 175-1189. Szeretettel várnak minden könyvtárost!

Gombocz-ösztöndíj – A pályázati felhívás az előző hírlevélben jelent meg, itt csak emlékeztetünk a benyújtási határidőre: 1996. június 7.

Fulbright-ösztöndíjak 1997/98. – A Fulbright Magyar–Amerikai Oktatási Csereprogram Bizottságtól megkaptuk a tudnivalókról szóló füzetet, valamint a posztgraduális hallgatói és a kutatói-oktatói ösztöndíjakhoz szükséges pályázati űrlapokat. Az érdeklődőket szívesen tájékoztatja a titkárság.

Libtech International 96 – A Hertfordshire Egyetem Hatfieldi Campusa folytatja az 1994-ben megkezdett Open Door programot, idén is szívesen lát közép-kelet-európai könyvtárosokat a szeptemberi Libtech konferencián és kiállításon. Egy busznyai magyar könyvtáros él is a lehetőséggel a KOPINT-DATORG könyvtári együttműködési kör szervezésében. A tanulmányút lebonyolításában a Műszaki Szekció is közreműködik.

Előzetes rendezvénytár:

- 1996. május 21. Merre tovább orvosi könyvtárak? (Műszaki Szekció Orvosi Csoport), Budapest, a Szent István Kórház kultúrterme, 10.30-kor
- 1996. május 22. Ősök üzenete – múltunk nyomában. Beszélgetés László Gyula régészprofesszorral (Társadalomtudományi Szekció), Budapest, OPKM, 16 órakor
- 1996. május 23–24. Gyermekkönyvtárak közönségkapcsolatai (Gyermekkönyvtáros Szekció), Szombathely, Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár, 24-én ausztriai tanulmányút
- 1996. július 1–5. Iskolai könyvtárosok VII. nyári akadémiaja: Könyvtár az iskolában – iskola a könyvtárban (Könyvárostanárok Szervezete), Győr
- 1996. július 17–19. Helyismereti könyvtárosok III. országos tanácskozása (Helyismereti Könyvtárosok Szervezete), Tata
- 1996. augusztus 7–9. Az MKE 28. vándorgyűlése, Debrecen
- 1996. augusztus 7–9. Magyar könyvtárosok IV. világtalálkozója, Budapest–Debrecen, részben a vándorgyűléshez kapcsolódva
- 1996. augusztus 7–9. Európai gyermekkönyvtáros-konferencia (Gyermekkönyvtáros Szekció, a vándorgyűléshez kapcsolódva)
- 1996. augusztus 25–31. Az IFLA 62. közgyűlése, Peking
- 1996. augusztus 27–30. Networkshop '96, Debrecen
- 1996. szeptember 2–5. A hálózatok szerepe és a tudományos tájékoztatás korszerű gyakorlata a felsőoktatásban és a kutatásban, Kelet-nyugat konferencia (INRA), Kaposvár
- 1996. október 8. Restaurálási szeminárium (Társadalomtudományi Szekció), Szentendre, Pest Megyei Könyvtár
- 1996. október 21–22. Kovács Máté-emlékülés (a KLTE Egyetemi és Nemzeti Könyvtára), Debrecen.
- 1996. október 21–25. A FID 48. kongresszusa, Graz
- 1996. október 22–26. Compfair 96. 9. Nemzetközi Számítástechnikai Telekommunikációs Szakkiállítás és Vásár, Budapest, BNV

- 1996. október 28-november 1. DAT '96 konferencia.
- 1996. november 15–16. Könyvtári és információs feladatok a változó világban. Nemzetközi konferencia (Olvasószolgálati Szekció)

Állást keres: Főiskolai végzettséggel (művelődésszervező), passzív angol nyelvismerettel állást keres Tóth Judit. Kis könyvtár előnyben. (Jelenleg másodéves főiskolai könyvtár szakon.) Tel.: 463-2709 (munkahely) vagy 155-3881 (lakás). – Feldolgozóként, kölcsönzésben vagy olvasószolgálatban elhelyezkedne Vasanits Lászlóné. Könyvtárkezelői és szabványügyintézői tanfolyamot végzett. Tel.: 325-5369 (lakás). – Könyvtár-történelem szakos egyetemi végzettséggel, középfokú német és alapfokú angol nyelvtudással, az orvosi latin-angol-német nyelv ismeretével, alapfokú számítógépes ismeretekkel orvosi vagy iskolai könyvtárban elhelyezkedne egy kolléganő. Az állásajánlatokat a titkárságra kéri „Plastic surgery” jeligére.

Ez alkalommal sajnos nem érkezett be közlésre szánt állásajánlat.

